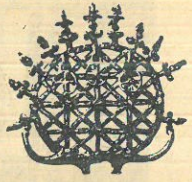

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1967

İÇİNDEKİLER :

Turizm Yılı ve Folklor İhsan HİNÇER

Türkiye Şenlik ve Anma Günleri Yıllık Takvimi T.F.A.

Elâzığ'da Elkarısı İnanması Mithat YILMAZ

Erzurum Bilmeceleri Dr. M. Kemal ÖZERGİN

Folklorcularımız : Enver Behnan Şapolyo Bora HİNÇER

Side'de Türk Usulü Evlenme Aziz HALKAPINAR

Bey Bögrek'in Konya Varyantı Bilgin ÖGÜTVERİCİ

Posaf'ta Giyim, Çalgı, Oyun ve Düğün Cemender ARSLANOĞLU

Gülнар'dan Derlenen Ninniler Gündüz ARTAN

Tacik Atasözleri Üzerine Yayınlar . . . N. BASCHMAKOFF - M. UYGUNER

Mahmut Kemal Yanbeğ İçin Ord. Prof. Z. Fahri FINDIKOĞLU

Babam Mahmut Kemal Yanbeğ'in Biyografisi Sevinç YANBEĞ

Yusufeli Doğum - Çocuk Üstüne Gelençler İnanışlar . . . M. Âdil ÖZDER

Türkülü Âşık Ali Hikâyesi Sadi Yaver ATAMAN

Harpüt'ta Düğüne Davet ve Kına Gecesi (8) İshak SUNGUROĞLU

Kırşehir'den Masallar : Çoban Çocuk Veysel ARSEVEN

Ayın Olayları : Ahmet Borçaklı'nın Konserleri — Robert Kolej'in Kültür Haftası — Öztelli'nin Konferansı

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 215

KURUŞ : 100

143

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN

BANKASI

HİZMETİNİZDEDİR

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No.1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telegraf adresi : BASINKURUMU

(Basın : 14390 - 1 - 61)

Yıllık aboneli : 12,
altı aylık aboneli : 6
İtiradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, 01

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray - İstanbul

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR.

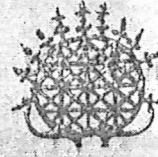
Mobil takdim eder

BÜYÜK YAĞ

(Folklor : 62)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1967

İÇİNDEKİLER:

Turizm Yılı ve Folklor	İhsan HİNÇER
Türkiye Şenlik ve Anma Günleri Yıllık Takvimi	T.F.A.
Elâzığ'da Elkarısı İnanması	Mithat YILMAZ
Erzurum Bilmeceleeri	Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Folklorelarımız : Enver Behnan Şapolyo	Bora HİNÇER
Side'de Türk Usulü Evlenme	Aziz HALKAPINAR
Bey Böğrek'in Konya Varyantı	Bügin ÖGÜTVERİCİ
Posafta Glyim, Çalgı, Oyun ve Düğün	Cemender ARSLANOĞLU
Gülnar'dan Derlenen Ninniler	Gündüz ARTAN
Tuclik Atasözleri Üzerine Yayınlar	N. BASCHMAROFF - M. UYGUNER
Mahmut Kemal Yanbeğ'in İca	Ord. Prof. Z. Fahri FİNDİKOĞLU
Babam Mahmut Kemal Yanbeğ'in Biyografisi	Sevinç YANBEĞ
Yusufoğlu Doğum - Çocuk Üstüne Gelenekler İnanışlar	M. Adil ÖZDER
Türkülli Aşık Ali İnkâyesi	Sadı Yaver ATAMAN
Harpüt'ta Düğüne Davet ve Kına Gecesi (8)	İshak SUNGURÖĞLU
Kırşehir'den Masallar : Çoban Çocuk	Veysel ARSEYEN
Aynı Olaylar : Ahmet Borcaklı'nın Konserleri - Robert Kolej'in Kültür Haftası - Öztelli'nin Konferansı	

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 215

KURUŞ : 100

İSTANBUL DA AYDA BİR DEĞERLİ KİTAPLARI

Yılın İkramesi

Istanbul ATAKÖY'DE 24 APARTMAN DAİRESİ

ve
Zengin Para
İkramesi

Ceman:

2,5

milyon

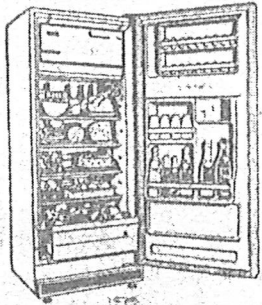

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

(Basım : 10589 - A - 20133 - 03)

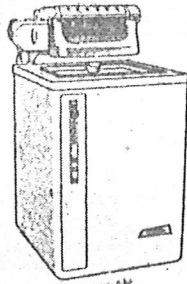
142

yuvanızda ARÇELİK saadetinizin anahtarıdır

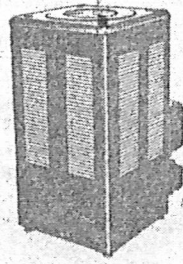
Arçelik Buzdolabı

Günümüzün bütün yeniliklerini birarada yalın Arçelik buzdolaplarında bulabilirsiniz. Her şeyin ihtiyacına göre etüd edilmiş modeller - En rengin çeşit - En uygun ödeme kolaylığı.

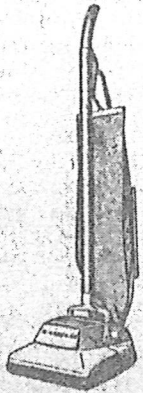
Arçelik Çamaşır Makinesi

Otomatik sıkmalı, santrifüj kurutmalı ve koltu 3 model - Bulma modelleri dünyamızın en tanınmış markaları tarafından kullanılan ve çamaşır yıpratmadan tüm bir yıkama temin eden modern "hydro-brasseur" sistemi ile mükemmeldir.

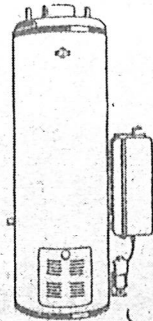
Arçelik Gaz Sobası

Her damla yakıttan hazırlı tasarruf sağlayan, karbüratörü, 3 ayrı boyda 3 ayrı model - Yuvanızın kaloriferi sıcaklığını ve rahatını getirir - Evin dekorunu tamamlayan şık ve zarif bir mobilya vasıfesi görür.

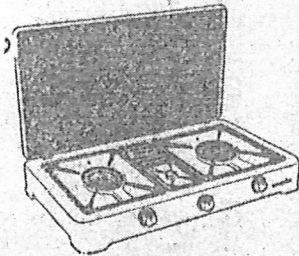
Arçelik Elektrik Süpürgesi

Hall ve derzene temizliği için rakipsiz bir süpürge - Mükemmel bir emme gücü - Hızlı ve kullanışlı - Elektrikten tasarruf sağlar - Evin her köşesinin temizliği için rengin akseyanı vardır.

Arçelik Termosifonu

Mutfağınza, lavabınıza, banyonuza devamb olarak her sıcak su sağlar - Evlenilde ekonomiktir - Daz yapı ile çabucukla odunla 100 litre kadar sıcak suyu 10 dakika içindeki değişiklikler için mükemmel bir tesir ettirir.

Arçelik Ocağı

Mutfağınızda rahatınızı ve pişirdilerinizin daha lezzetli olmasını sağlayan pratik bir Arçelik mutfak odası - Güzel ve modern hatları vardır - Yüksek randıman - Mutfağın ateş - Bilinen Arçelik kalitesi.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 215

HAZİRAN 1967

YIL : 18 — CİLT : 10

Turizm Yılı ve Folklor

Yazan : İhsan HİNÇER

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Kurulu, Ekonomik ve Sosyal Konseyin 2 Mart 1966 tarihli karar tasarısını onaylamış, bunun üzerinedir ki, 1967 senesi "Dünya Turizm Yılı" olarak kabul ve ilân edilmiştir. Turizm Yılı'nın parolası ise "Turizm: Barışa Pasaport" tur.

Dünyada her yıl 115 milyon insan ülkeler arasında geziye çıkmaktadır. Bunların yılda harcadığı para 110 milyar Türk lirasını bulmaktadır. Türkiye'ye son yıl istatistiklerine göre 1966'da 400 bin turist gelmiş, 150 milyon Türk lirası bırakmıştır. Turizm endüstrisi yurdumuzda da hızlı bir gelişme kaydetmekle beraber, diğer ülkelere göre daha ağır gelişmektedir. Bunda bazı faktörler rol oynamaktadır. Bunların arasında din ve dil ayrılığı başta gelmektedir. Ayrıca rahat otellerin, eğlence yerlerinin, ucuz ve temiz lokallerin az olması da birer sebep teşkil etmektedir. Mesafe uzaklığı, yol masraflarının fazlalığını da hesaba katmak icap eder.

Öte yandan memleketimiz, tabiat zenginlikleri, tarih, kültür ve medeniyet eserleri bakımından eşsiz bir hazineye sahiptir. Av ve deniz sporlarının her türlüüne müsaittir. Her çeşit meyve mevcuttur. Kaphcaları, deniz kıyısı şehirleri dinlendirici imkânlarla doludur.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığının teşvik ve himayesile yurdumuzun hemen her yö-

nünde kurulan Turizm Dernekleri, belli mevsim ve aylarda "Şenlikler", "Bayramlar", "Festivaller", "Anma Günleri" düzenlenmektedirler.

İşte, bu derneklerin turistlere gösterebilecekleri ilgi çekecek çalışmaları, halk kültürü dediğimiz folklor alanında ortaya çıkmaktadır. Âdetlerimiz, giyimlerimiz, halk danslarımız, ön plâni işgal etmektedir. Her yıl belli mevsim, ay veya günlerde yapılan bu bayramlarda halk dansları, halk türküleri, hatta düğün veya bazı gelenek gösterileri vaz geçilmez unsurlar haline gelmiştir. Bu, hem turistin önünde açılan yeni bir ufuktur, hem de bizim kendimize dönüştürmüş, kendi kültürümüze eğilişimizdir.

Bu arada halk el sanatları ile, elişlerimiz geniş şekilde ilgi çekmektedir. Yeni bir turizm endüstrisi doğmaktadır. Bu mahsul-ler, köylerden, şehirlerden, cihaz sandıklarından, köy odalarından, gözlerimizin önüne serilmektedir.

Bunlar, yine bu memleketin halkı tarafından otantik değeri bozulmaksızın kaliteli ve bol şekilde hazırlanmalıdır. Geniş bir pazar bulacağı açıktır.

1967'nin Dünya Turizm Yılı olması sebebiyle dergimizin bu sayısında, yurdumuzda belli zamanlarda yapılan "Bayram" ve "Şenlik" lerin bir listesini veriyoruz.

Şenlik ve Anma Günleri Takvimi

- 22 Mart, Aksihar Çağlak Mesiri.
- 3 - 7 Nisan, Ankara Festivali.
15 - 23 Nisan, Manisa Mesir Bayramı.
20 - 23 Nisan, Uludağ Kış Festivali.
- 1 Mayıs, İstanbul Lâle Bayramı.
19 - 21 Mayıs, Samsun Festivali.
20 - 22 Mayıs, Efes Festivali.
20 - 28 Mayıs, Bergama Festivali.
25 Mayıs - 5 Haziran, Antalya Festivali.
Mayıs'ın ilk pazar günü, Bolu Köroğlu Şenlikleri.
Mayıs'ın ilk pazar günü, Kütahya "Gedil Kavacık Gezmesi."
(*) Mayıs ayı içinde, Bünyan Üzelliik Yoğurt Bayramı.
- 3 - 6 Haziran, Karaman Türk Dili Bayramı.
10 - 11 Haziran, Mut Karacaoğlan ve Kayısı Bayramı.
12 - 14 Haziran, Amasya Atatürk Festivali.
12 - 18 Haziran Edirne Kırkpınar Güreşleri.
29 Haziran, Antakya (Hatay) Sempier Günü.
Haziran'ın ilk pazar günü, Tekirdağ Kiraz Bayramı.
Haziran'ın ilk pazar günü, İçel Kayısı Günü ve Karacaoğlan Şöleni.
Haziran'ın ilk pazar günü, Erdek Kiraz Günü.
(*) Haziran ayı içinde, Kayseri Festivali.
- 1 Temmuz, Kabotaj Bayramı (İstanbul ve Mudanya).
5 - 10 Temmuz Akşehir Nasreddin Hoca Şenlikleri.
7 - 12 Temmuz, Bursa Festivali.
11 - 13 Temmuz, İznik Festivali.
15 Temmuz - 15 Eylül, İstanbul Rumeihisari Tiyatro Temsilleri.
25 Temmuz - 10 Ağustos, Erdek Şenlikleri.
31 Temmuz - 7 Ağustos, Zonguldak Turizm Şenlikleri.
11 - 18 Ağustos, Truva Festivali.
15 Ağustos, Efes Meryem Ana Ziyaret Günü.
- 15 - 20 Ağustos, Gaziantep Festivali.
16 Ağustos, Kars Selçuklu Fetih Şenlikleri.
16 Ağustos, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Günü.
19 - 26 Ağustos, Yalova Festivali.
19 - 27 Ağustos, İstanbul Uluslararası Halk Oyunları Festivali.
26 - 30 Ağustos, Afyon Zafer Şenlikleri.
28 - 30 Ağustos, Mersin Gözne Festivali.
(*) Ağustos ayı içinde, Kütahya Vişne Günü.
- 3 Eylül, Sivas Kongresi Günü.
4 - 6 Eylül, Aydın İncir Bayramı.
5 - 8 Eylül, Manisa Bağbozumu Bayramı.
8 - 10 Eylül, Göreme (Kapadokya) Festivali.
13 Eylül, Söğüt Ertuğrul Gazi'yi Anma Günü.
15 - 17 Eylül, Afrodiasias Festivali.
16 Eylül, Ordu Kültür Festivali.
19 - 20 Eylül, Pamukkale Şenlikleri.
20 - 22 Eylül, İznik Üzüm Bayramı.
25 Eylül, Kayseri Erkiilet Üzüm Sergisi.
30 Eylül, İstanbul Mevlâna İhtifali.
(*) Eylül'ün son haftası, Elâziğ Folklor ve Spor Haftası.
- 1 - 10 Ekim, Antalya Festivali.
17 Ekim, Geyve Üzüm Yarışması.
25 Ekim, Trabzon Fetih Şenlikleri.
28 - 30 Ekim, Konya Âşıklar Bayramı.
- 12 - 17 Aralık, Konya Mevlâna İhtifali.
(*) Aralık ayı içinde, Erdek Şenlikleri.
(*) Aralık ayı içinde, Ayvalık Şenlikleri.
- Not : (*), İşaretili Şenlikler'in günleri, her sene yeniden tesbit edilmektedir.

FUARLAR

- 1 - 31 Temmuz, Samsun Fuarı.
7 - 31 Temmuz, Bursa Fuarı.
6 Ağustos - 20 Eylül, İzmir Enternasyonal Fuarı.
1 - 10 Ekim, Antalya Fuarı.
20 Ekim - 20 Kasım, Mersin Fuarı.

Elâziğ'da Elkarısı İnanması

Yazan : Mithat YILMAZ

Çoktandır hazırlamış olduğum bu yazıyı, bir türlü yayımlayamıyordum. Sayın Cahit Öztelli'nin, Türk Folklor Araştırmaları'nın 209. (Aralık - 1966) sayısında, bu konuda yayınladığı yazısından güç alarak, nihayet yazımı Türk Folklor Araştırmaları'na gönderiyorum.

Her yerde olduğu gibi, Elâziğ ve köylerinde de Alkarısı hikâyeleri anlatılır. Fakat ben bunu hep, "El Karısı" diye duymuştum. Demek ki, her yerde başka başka söyleniyormuş.

Bizim köyde (Elâziğ'ın Uzuntarla - Erzurük Köyü) de çeşitli El Karısı hikâyeleri anlatılır. Hattâ Nipem (Anneannem) bunun bir de kendi soyuna ait bir hikâyesini anlatır. Ve kendilerinin o zamandan beri, El Karısı için "ocak" olduklarını söyler. Ne vakit ki, söz açılrsa, ninem, El Karısının bizim sülâleye tövbeli olduğunu anlatır.

Bütün malûmatını ninemden öğrendiğime göre, El Karısı hakkında bilinenler şunlar :

El Karısı, bildiğimiz bir kadın gibiymiş. geriden bakınca. Ama, yanına varınca pek de bir kadına benzemediğini görmüşsünüz. Bir defa onun ayakları bizimkinin tersineymiş. Yani, onun ayağının topukları önde, parmak kısmı gerideymiş. Gözleri de dikine, uzunlamasınaymiş.

El Karısının nerelerde yaşadığı ve ne ile geçindiği bilinmezse de; onun, bir gölün içerisinde, ağaçlık yerlerde veya kurlarda yaşadığı ve yeni çocuk getiren hasta kadınların ciğerlerini çekip, yiyerek hayatını sürdürdüğü söylenir.

O, yalnız lohusa kadınlara gelir ve onların çeşitli şekillerde ciğerlerini çeker. Lohusa kadının yanında kimse olmadığı zamanlarda, evin bir yerinden çıkıp gelirmiş. Hele, hastanın yeri karanlık oldu muydu, o muhakkak gelir ve kadının göğsüne oturarak, elini kadının boğazına sokar, ciğerini koparır gidermiş. Bu esnada ise, kadın bir türlü kıpırdayamaz, sesini çıkaramazmış. Çok ağır ve korkuluymuş çünkü, Yok, eğer kadın cesur çıkar da, El Karısının çeşitli mücevherat dolu olan beresini eline geçirirse, o kaçıp gidemez, yakalanırmış.

Sonra, erkek sesi öksürüğü bile onu kaçırabiliyormuş. Ayrıca, "ocak" olan ailelere gitmediği gibi; o aileden birisine ait bir giyecek eşyası, loğusa kadının yanında bulundurulursa, yahut giydirilse, oraya da gitmezmiş.

Ninem, "El Karısı bizim ocağa tövbeli," diyerek, hakikaten olmuş olan şu hikâyeyi anlatır :

Ninem'in annesinin dayısı İsmail Hoca, bir bahar gecesi, kırdan tarla suluyormuş. Hava soğuk olduğu için üşümüş. Etrafına bakınca da, ötelede bir yerde yanan bir ateş kütmesi görmüş. Isınmak için oraya doğru yürümüş.

Yaklaştığımda bir de ne görsün? Bir El Karısı, lohusa kadın ciğeri kebab edip, çocuklarıyla birlikte yiyormuş. Bir yerde gizlenerek, başlamış onları gözetlemeğe. Yemişler, yemişler; fakat çocukları domamış olacaklar ki, ciğerler bittiği zaman, "anne daha yok mu?" demişler. El Karısı da onlara, "Şimdi yatın" demiş, "yarın sabah İsmail Hoca'nın gelini doğuracak. Kaynanası da sarma saracak. Bir sahan da gelinine verecek. İşte, gelinin yiyeceği üçüncü sarmaya bir kıl olup yapışacağım. Gelin beni yutacak ve içeriden ciğerlerimi çekip çıkaracağım. Getiririm, yersiniz." diye onları uyutmuş.

İsmail Hoca bütün bu konuşulanları duymuş tabii. Sahiden de gelini o sabah doğuracakmış. Kalkmış oradan doğruca gelmiş eve. Kimseye de kelime söylememiş.

Sabah olduğunda, gelini doğurmuş ve hakikaten karısı da, öğlen yemeği için, sarma sarmağa başlamış. İsmail Hoca gene birşey dememiş; sadece ayran tuluğunu (yayık) suya koyup, ıslatmalarını tenbih etmiş.

Öğlen olmuş, sarma hazırlanmış; bakmış ki, karısı bir tabak da gelini için ayırdı. O zaman demiş ki, "Hanım! Ben oğlum evlendirirken ahd etmişim ki, gelinim ilk doğurduğu zaman, onun yiyeceği üç lokmayı, ben kendi elimle vereyim. Şimdi ver sen o sarmayı bana, sen de tuluğu al gel benimle," demiş.

Gitmişler gelinin odasına; İsmail Hoca almış tuluğu da yanına ve başlamış lok-

Erzurum Bilmeceleri

1. Derlemenin konusu: Erzurum bilmeceleri,
2. Derlemenin bölgesi: Erzurum şehri,
3. Derlendiği yer ve tarih: İstanbul, Şubat 1951,
4. Derleme şekli: Toplama,
5. Malzemeyi veren: Kadri A., 23 yaşında erkek, lise mezunu, memur, aslen Erzurumlu (İstanbul'u ilk ve kısa ziyaretinde).

Ad

- (1) Bende var, sende var
Bir ufacak dikende var

Ad

- (2) Çarşıdan alınmaz
Zembille konulmaz
Dadından doyulmaz

(Aldatmacadır. Söylenenler zaten öyledir.)

malari gelinine yedirmeğe. Birinci sarmayı vermiş, ikinci sarmayı vermiş, sıra üçüncüye gelince, onu tuluğun ağzını açarak, koymuş onun içine ve ağzını kendiriyle sıkı sıkı bağlamış.

Sonra ayran tulumu başlamış şişmeğe. Şişmiş, şişmiş, şişmiş.. nihayet "boomp!" diye patlamış. El Karısı meydana çıkmış ve hemen İsmail Hoça onu yakalamış. Bir daha da salmamış, evinde çalıştırmış. Tam on iki sene bu El Karısı İsmail Hocanın evine hizmet etmiş. Evin adamı gibiymiş artık. Ama bir aksiliği varmış yalnız. Ona, "filân işi çok acele yap" dedin mi, El Karısı o işi, çok ağır - aheste yaparmış. Eğer, "ağır ağır yap" dedin mi, hem çabuk, hem de güzel yaparmış.

Fakat zamanla, bir gün, bu El Karısı, kendisini salmalarını söylemiş. Tövbe ettiğini bildirmiş ve İsmail Hoca da bunu tutup salıvermiş.

Serbest bırakılınca da, "Hay vah hay!.. Tam on iki sene yanımızda kaldım da, "Genç ölümünün çaresi nedir?" diye sormadımız" demiş. Bunlar, tekrar yakalamak istemişler; fakat o kaçıp gitmiş.

Devirsi günü de, köyün yakınındaki bir gölde, kanlar içerisinde, boğulmuş halde görmüşler..

Derleyen : Dr. M. Kemal ÜZERGİN

- (3) Orak eyri, kan kırmızı
İki serçenin dört gözü

Altın

- (4) Sarıdır safran gibi
Okunur Kur'an gibi
Ya bunu bileceksin
Ya bu gece öleceksin

Balık bk, Geyik - Balık - Süt - Tavşan

Balık bk, İncir - Balık - Kevser süresi

Balık bk, Tüfek - Balık - Tavşan

Çiğdem

- (5) Dik durur otlar
Ucunda yumurtlar

Çocuk (a) - Genç (b) - İhtiyar (c)

- (6) Sabahtan dört ayaklı (a)
Öğlede iki ayaklı (b)
Akşam üç ayaklı (c)

Damla (su damlası)

- (7) Çıt çıt mazı
Yerleri kazı

Dil (ağızdaki)

- (8) Altı mermer, üstü mermer
İçinde bir bülbül oynar

Dişler (ağızdaki)

- (9) Sıra sıra söğütler
Birbirine öğütler

Gebe kadın

- (10) Kırk parmak, kırk tırnak,
iki can, bir nefes

Genç bk, Çocuk - Genç - İhtiyar

Geyik (a)-Balık (b)-Süt (c)-Tavşan (d)

- (11) Dağda delayman (a)
Suda Süleyman (b)
Tuzsuz bişen aş (c)
Uyanık yatan kuş (d)

Gölge

- (12) Ben giderim, o gider

Gölge bk, Vapur

Göz

- (13) Bir ufacak mil taşı
Dolanır dağı taşı

Isırgan otu

- (14) Hattır huttur
Arnavuttur
Ağız yoktur
İnsan kapar
(kapmak = ısırmaq)

İhtiyar Bk, Çocuk - Genç - İhtiyar

İncir (a) - Balık (b) - Kevser süresi (c)

- (15) Meyvada gülsüz (a)
Hayvanda dilsiz (b)
Kur'an'da mimsiz (c)

İz (ayak izi)

- (16) Ben giderim, o durur

Kağrı arabası

- (17) Gıcırının micirlisi
Micirlinin gıcırısı
Yarısı canlı, yarısı cansız
Yarısı yenir, yarısı yenmez

Kağrı arabası

- (18) Dağdan gelir dağ gibi
Kolları budak gibi
Eğildi su içmeye
Bağrı oğlak gibi

Kapı

- (19) Gider leydim, gelir leydim,
durur leydim

Karı

- (20) Kara tavuk gakkılar
Kanatları şakkılar

Kaplumbağa

- (21) Altı tahta, üstü tahta
İçinde bir kanlı kahpe

Kevser süresi bk, İncir - Balık - Kevser süresi

Kulak

- (22) Bir ufacak kaşık
Duvara yapışık

Lahana

- (23) Kat kat döşek
Bunu bilmeyen eşek

Makas

- (24) Elini sokunca ağzı gıvış gıvış
eder

Minder

- (25) Akşam geldiniz bize
Koydum hemen altınaza

Mum

- (26) Adalarda bir kavak
Ne dalı var, ne budak
Üzerine bir kuş konar
Yanar yanar tüketir

Nar

- (27) Çarşıdan aldım bir tane
Eve geldim bin tane

Nar

- (28) Hacular hacca gider
Cehteder gece gider

Bir yumurtanın içinde
Kırk tane cüce gider

Özeği bk, Yüzengi

Patlıcan

- (29) Ard aşağı, mor aşağı
Bunu bilmeyen gâvur uşağı

Ramazan ayı

- (30) Bir bağım var uzunundan uzunu
Senede verir otuz salkım üzümü
Üzümlerin siyahı yenir, beyazı
yenmez

Sos

- (31) Ben dururum, o gider

Soğan

- (32) Yer altında kürklü koca

Süplürge

- (33) Tat şurda, tat burda
Tat kapının arkasında

Süt bk, Geyik - Balık - Süt - Tavşan

Şemsiye

- (34) Dedem deve
Girmez eve
Kes başını
Girsin eve

Tavşan bk, Geyik - Balık - Süt - Tavşan

Tavşan bk, Tüfek - Balık - Tavşan

Tekne

- (35) Çimer çimer
Kazığa biner

Terazi

- (36) Çarığı çattım
Dolaba attım

Teşi (iğ)

- (37) Dibi kıllanır
Başı sallanır

Tuzak

- (38) Canlı gelir, cansız tutar
Kuran gelir kurtarır

Tüfek (a) - Balık (b) - Tavşan (c)

- (39) Dağda taklar (a)
Suda cibalar (b)
Burma bıyık
Tazi ayaklı (c)

Vapur (veya Gölge)

- (40) Gider gider izi yok
Gerî bakar tozu yok

Yumurta

- (41) Havaya attım beyaz, yere
düşünce sarı

Yüzengi (Özengi)

- (42) Tasa bastım, tereğe çıktım

Enver Behnan Şapolyo

Yazan : Bora HINÇER

Eski ve değerli folklorcu olan Tarih yazarı Enver Behnan Şapolyo, 1900 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Maarif Nezareti Meclisi Kehir ve müyene azasından Fevzi Beydir. Meşrutiyette Protesto gazetesini çıkarmış, Teşkilatı Avalim adile bir eserini de yayınlamıştır.

Şapolyo İstanbul Erkek Lisesinde öğrenimini yaptıktan, İstanbul Üniversitesi Tarih Fakültesinde okuduktan sonra, lise-lerde tarih öğretmenliği yapmıştır. Ankara Sultanisi, İstanbul Lisesi, Vefa Lisesi, Konya Lisesi ve Gazi Liselerinde Tarih öğretmenliği ödevini görmüştür. Ayrıca Kuleli, Maltepe Askeri Liselerile Harp Okulunda, Yüksek Ticaret ve Turizm Okulu ile Yüksek Tekniker okullarında tarih okutmuştur.

Şapolyo, 1922 tarihinde öğretmenlikle beraber gazetecilik te yapmıştır. Önce gazetelerde muhabirlik, sonra da yazı hayatına başlamıştır. Tarihi makaleler, tarihi romanlar yazmıştır. Ziya Gökalp'in etkisi üzerine Sosyoloji ve folklorla da uğraşmıştır. Ziya Gökalp'in çıkarmış olduğu "Halka Doğru" ve "Küçük Mecmua" daki

Enver Behnan Şapolyo

folklor makalelerini okuduktan sonra folklor araştırmaları yapmıştır.

Folklorla ait 1937 tarihinde "Halk Ninnileri" eserini yayınladı. 1946 da "Karagözün Tarihi", "Karagözün Tekniği", "Türk Soyadları", "Türk Menkıbeleri", "Türk Efsaneleri", "Alas" adlı eserlerini neşretti.

Bunlardan ayrı halktan masallar toplamış, bunları "Türk Masalları", "Peri ve Dev Masalları", "Gülbahar Sultan", "Gelinlik Abla", "Sünnet Düğünü", "Şehzade Karabulut", "Periler Padışahı", "Nartanesi", "Kırk Haramiler ve Ali Baba" "Ergenekon", "Oğuz Han" ve "Dede Korkut Masalları" adlarıyla ayrı ayrı kitaplar halinde neşretmiştir.

Eski harflerle 1927 de "Devler Memleketinde" ve "Cüceler Diyarında" adlı iki eser daha yayınlamıştır. "Gülbahar Sultan" adlı halk masallarını Yugoslavlar Rusçaya tercüme etmişlerdir. Şapolyonun yazmış olduğu "Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi" adlı eserinde, Türkmen aşiretlerinin hayatlarını, birer halk teşkilatı olan tarihleri da incelemiştir.

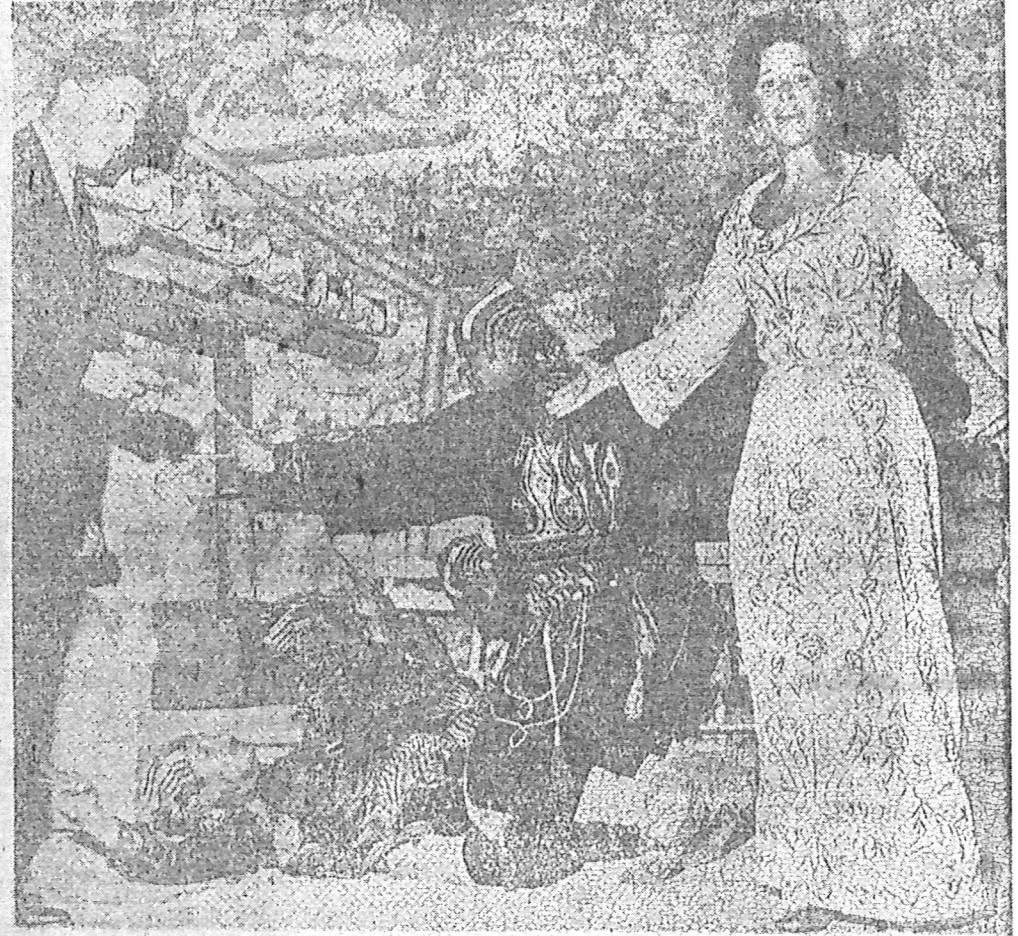
"Türk Yurdu"nda, "Halk Bilgisi Dergisi" ve "Ülkemiz" adlı dergilerde de usule ve incelemelere ait yazıları çıkmıştır.

Şapolyonun ayrıca tarihi eserleri de çıkmıştır. "Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi", "Ziya Gökalp ve Meşrutiyet Tarihi", "Osmanlı Sultanları Tarihi", "Türkiye Tarihi", "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi", "Türk Büyüklüğü", "Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat Tarihi", "Gazi Osman Paşa ve Plevne Savaşları", "Türk İnkılabı Tarihi", "Kuvayı Milliye Tarihi", "Ahlâk Tarihi", "İlk Çağ Tarihi", "Müzeler Tarihi", "Gazi Musa Paşa", "Selçuk Han", "Tuğrul", "Alpaslan", "Melikşah", "Kılıç Aslan" gibi tarihi eserlerle beraber, tarihi romanları da çıkmıştır. 108 cild irili ufaklı eser yaymıştır. Aynı zamanda Türk Folkloruna da büyük hizmetleri dokunmuş tur.

Çeşitli gazete ve dergilerde tarih ve folklorla ilgili yazıları çıkmaktadır. Halen emekli bir öğretmen olarak Ankara'ya yerleşmiş olup, yazı hayatına devam etmektedir.

Selimiye = Side'de Türk Usulü Evlenme

Yazan : Aziz HALKAPINAR

Amerikalı gazeteci Alfred Friendly Jr, ve eşi Maria Louis, düğünlerinde Kasık Oyunu oynarlarken...

Zamanımızdan daha önceleri "Eski Antalya", daha sonra Selimiye adı ile anılan ve bugün dünyanın cenneti kabul edilen Side köyünde Amerikalı bir çift, buldukları muhitin örf ve âdetine göre "Türk usulü" evlenmişlerdir. Side köyü kurulduğundan bu yana, böyle hareketli ve böyle "bereket-

li" bir düğüne şahit olmamıştı.

Amerika'nın tanınmış gazetecilerinden Türk dostu Alfred Friendly, üç seneden beri oturduğu Side'de, yine kendisi gibi meşhur gazeteci oğlu Alfred Friendly Jr, yıl, Türk geleneklerine göre evlendirmiştir. Gelini de Amerikalı olan 55 yaşındaki gaze-

tecinin tek kelime ile "sahane" düğününde, Antalya Valisi Şerif Tüten ile mülki ve askeri erkân davetli bulunmuştur.

Şimdiye kadar ilk defa bir yabancının nikâhını kuyduğunu söyleyen Manavgat Belediye Başkanı Remzi Güven, 29 yaşındaki Amerikalı gelin Maria Louis ile 30 yaşındaki damat Alfred Friendly Jr. nin karşısında bir hayli heyecan duymuştu. Belediye Başkanı, Amerikalı çiftte, birbirlerini eş olarak kabul edip etmediklerini sorduğu zaman, gerek gelin Maria Louis, gerek damat Friendly Jr. Türkçe olarak "Evet" cevabını vermişlerdir. Nikâh töreninde damadın şahitliğini Antalya Valisi Şerif Tüten, gelininkini ise Manavgat Kaymakamı Fevzi Baysan yapmışlardır.

Türk ve Amerikan bayrakları ile donatılan düğün evine, Anamur'dan özel olarak "Kaşık Ekibi" getirilmiş, tamamen Türk âdetlerine göre yapılan düğünde davul ve zurnalar ortahğı inletmiş, genç Amerikalı çift de yine Türk geleneklerine göre "Çiftetelli" oynamışlardır.

Alfred Friendly Jr, New - York Times gazetesinin Endonezya muhabiridir. Washington Post'ın 28 yıllık yazarı babası Alfred Friendly gibi, o da meşhur bir gazetecidir. Friendly Jr., New - York'ta Modern Sanat Müzesinde çalışan sempatik Maria Louis ile tanışmış ve her ikisi de kısa zamanda birbirlerine âşık olmuşlardır. Geçen hafta Afrika'ya, Lagos'a tayin edilen Alfred Friendly Jr. 3 yıldan beri Side'de 99 yıllığına 60 bin liraya kiraladığı sahane manzaralı evinde oturan babasının arzusu üzerine sevgilisini koluna takmış ve kendi ifadeleriyle "dünyanın cenneti" sayılan bu köye gelmişlerdir. Gerek kız, gerek Friendly Jr. istikbale ait planlarını iki katlı bu köy evinde hazırlamış ve Türk âdetlerine göre evlenmeyi kararlaştırmışlardır.

Uzun bir hazırlık devresinden sonra bütün işler tamamlanmış ve Maria Louis ile Amerikalı gazetecinin önce Türk vatandaşlığı gibi nikâhları kıyılmıştır.

Üzerinde bir asırlık olduğu bildirilen saten üstüne altın sırma ile işlenmiş elbiseyle, Osmanlı hanedanına mensup bir saray hanımını andıran gelin Maria Louis, kendisi gibi sempatik eşini bütün gece boyunca durmadan yanaklarından öpmüştür.

Bütün köy halkını davet edememenin üzüntüsü içerisinde bulunan baba Friendly, köyün tek camiine güzel bir halı hediye etmiştir.

*

AYIN DİĞER OLAYLARI

Ahmet Borcaklı'nın Konserleri

20 Şubat - 1 Mart tarihleri arasında, (RCD) Bölgesel İşbirliğini Geliştirme Teşkilatı Kültürel Programı çerçevesinde, Millî Kütüphane Güzel Sanatlar Başuzmanı tenor Ahmet Borcaklı bir resital vermeye Tahran'a gitmiştir. (RCD) Kültür Komitesinin İran Kültür Bakanlığı Salonlarında düzenlediği konserde Ahmet Borcaklı, piyanist Mithat Fenmen'in eşliğinde tanınmış Türk Bestecilerinin eserlerini (Armonize edilmiş halk türkülleri) sunmuştur. Daha sonra Kâbil'e geçen sanatçılar Afganistan Radyosu Oditoruyumunda da bir konser vermişlerdir. Her iki konser de çok başarılı geçmiş ve geniş bir ilgi uyandırmıştır.

Robert Kolej Kültür Haftası

Robert Kolej Yüksek Okullar T. Birliği tarafından düzenlenen Kültür Haftası 24 - 29 Nisan tarihleri arasında yapıldı. Müziğinden açık oturumuna, tiyatrosundan halk oyunları gösterilerine varıncaya kadar sanatın muhtelif kolları dile getirildi. Hikmet Şimşek yönetimindeki Ankara Devlet Konservatuarının 90 kişilik korosunun konserini, "Türk Gençliğinin Görevi" adlı bir açık oturum takip etti. Bütün bunlar dersle millî kültürü ve folkloru bir arada yürütmesini bilen, bir ders haline getirmiş bir Kolejin alışlanmağa değer gösterileriydi.

Cahit Öztelli'nin Konferansı

4. 5. 1967 günü akşamı Millî Folklor Enstitüsünde Enstitü Müdürü Cahit Öztelli, Ankaralı derleyicilere bir konferans vermiştir. Konuşmasında Türk folklorunun ve medeniyetinin eskiliği, üstünlüğü üzerinde durmuş, ayrıca derleme metotları ile kadrolar hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra dinleyiciler arasında bulunan Aydın Senatörü İskender Cenap Ege, Millî değerlerimiz üzerine ilgi çekici bir konuşma yapmıştır. T.F.A.

Dede Korkut Masalları :

Bey Böğrek'in Konya Varyantı

Derleyen : Bilgin ÖGÜTVERİCİ

Evvel zaman içinde bir padişah varmış. Bu padişahın hiç evladı olmamış. Her çareye baş vurmuşlar. Gel zaman git zaman içinde padişah, tebdilli kıyafet edip yola düşmüş. Bir müddet gittikten sonra, karşısına bir derviş çıkmış. Derviş, "Allah ömürler versin Padişahım" deyip önünde eğilmiş. "Sen benim padişah olduğumu bildin, derdimi de bilirsin", deyince, Derviş de "Padişahım senin dünyada hiç oğlun olmaz. Sana bir elma vereyim. Elmayı siz ve sultan hanım, kabukları da kısarak yesin" demiş.

Padişah geri dönüp, karısına elmayı vermiş. Kabuklarını da kısrağa yedirmiş. Bir müddet sonra Padişahın nur topu gibi bir oğlan çocuğu olmuş. Bunun adı Derviş koyacağından yedi yaşına kadar hep "Adsız Bey" diye anılmış. Yedi yaşına gelince bir gün Padişahın sarayına Derviş çıkagelir.

Çocuğun sırtını okşayarak, "Senin adın Bey Böğrek, tayın ismi de Cengi Boz" olsun der ve ortadan kaybolur.

Senelerce sonra, beylik halkı Bey Böğrek'ten usanmışlar. Yine bir gün çocukların arasına gelmiş ve onun bunun fesini alıp, dama atmış, kiminin de aşklarını alarak etrafa saçmış. İçlerinden bir çocuk, "Sen bunları bize yaparsın ama, Yedi Kralın anahtarını alamazsın, onu al da görelim" demiş.

Bunun üzerine Bey Böğrek harekete geçerek, vezirin oğlu ve kırk arkadaşını toplar. Babasının tavlasından kırk at seçerek, kendi de Cengi Bozu alarak geceyarısı yola revan olurlar.

Az giderler, uz giderler, dere tepe düz giderler. Kırk gün kırk gece yol alırlar. Bir ikindi vakti bir beylikte konak ederler. Beyin bahçesinde kalabalık görünce burada ne var, diye sorarlar.

Beyin kızı bahçedeki en yüksek kavağın tepesine bir kabağ yerleştirilmiş. "Bir okta bu kabağı vurana ben varırım" demiş. Bunun üzerine Bey Böğrek, "Ben vururum" diyerek içeriye girer. Maksudı bütün kademleri görmek, Kendisi de nişancı olduğu için bir okta kabağı vurur. Beyin kızı "Şim

di dengimi buldum" diyerek, Bey Böğrekle o gün evlenmek ister.

Bey Böğrek "Bizim işimiz var, dönüştü uğrarız" diyerek, tekrar yola revan olurlar.

Günlerce sonra Yedi Kralın hududuna vasıl olurlar. Yiyecekleri tükenmiş, üstleri başları paralanmış, kendileri bitkin bir vaziyette çayırın üstüne yatarak uykuya dalarlar. Yedi Kralın askerleri bunları uyur görerek, yakalayarak Kralın huzuruna çıkarırlar.

Kral, bunların derhal zindana atılmalarını emreder. Aylar geçer. Bir bayram günü elleri kelepçeli bir vaziyette memleketi dolaşırken kralın sarayına önüne gelirler. Kralın kızı da bunları görünce, kız Bey Böğreğe âşık olur. Ve bunların kim olduğunu sorar. Akşam olur, bütün esirler tekrar zindana kapatılırlar.

Gece yarısı olunca kralın kızı zindanın önüne gider ve Bey Böğreği usulca çağırır. Bey Böğrek zaten gece gündüz, bu vaziyetten nasıl kurtulacağını düşünüp gece gündüz uyumaz, Allaha niyaz eder durmuş. Kapı tarafında bu küçük tıkırtıyı duyarak kapının yanına gitmiş.

Kız "Bey Böğrek, Bey Böğrek, benim dilimi kabul edip benimle evlenirsen seni buradan kurtarırım" demiş.

Bey Böğrek "Bunu kabul edemem, Hak din ne tarafa içimizden dua edelim. Hançimizin duası kabul edilirse, kapı açılınsın buluşalım," demiş.

Evvelâ kral kızı dua ederek kapının açılmasını dilemiş. Fakat kapının önündeki büyük taş kırdamamış. Bunun üzerine Bey Böğrek, Allaha dua eder, yalvarır. "Allahım sen bana kuvvet ver, şu kapıyı açayım", deyip kapıya yüklenmiş. Allahın kuvveti ile kapı bir anda açılmış. "İşte gördün mü bizim kuvvetimizi" demiş. Ve her gece bu vaziyette buluşurlarmış.

Yine bir gün Bey Böğrek derin derin düşünürken, bir ihtiyarın "Takunyalar, o yuncaklar satarım" diyen sesini duymuş. Bu sesin kendi kulağına yabancı gelmediğini görmüş.

Zindancı başına yalvarıp yakarmış, ihtiyarı oraya çağırılmış. Saçı sakalı birbiri-

ne karışmış olan ihtiyar "Ne istersin o-
gul" diye sormuş.

Kafasını kaldırıp Bey Bögrecin yüzüne baktığı zaman "Vay Bey Bögrecim" diye boynuna sarılır. Memleketinde olanları anlatmağa başlar. "Padişahım tahtından indirildi, ben kovuldum, babanın gözleri kör oldu. Memleket fena vaziyette" deyince, Bey Bögrec deliye döner. Gece kral kızı gelince, kırk gün zindancı başından memleketine gidip gelmesi için izin almasını ister.

Kralın kızı da "kırk güne kadar gelmezsen kırk arkadaşını kılıçtan geçiririm" der.

Bey Bögrec, hemen arkadaşlarıyla vedalaşıp yola revan olur. Kralın kızından aldığı at fazla koşmaya dayanamayıp yolda çatlak. Bey Bögrec Allaha dua etmeye başlar ve şu türküyü söyler.

Sahiver Allahım sahiver Cengi Bozumu
Dağlarda kaldım kuşlara yem oldum
Sahiver Allahım sahiver Cengi Bozumu

Derken, karşıdan tozu dumana katmış bir at peydah olur. At yanına gelince dile gelir. "Aslanım, Bey Bögrecim, sen kendini düşünür, beni düşünmezsin. Ağzımda ge-

mim, derin ot buldumsa otladım, derin su buldumsa içtim. Ağzımdaki yosunlara bak ne hale geldim. Sen benim gemimi alıp, orada bıraksaydın, ben seni kaçırdım. Ben de esir olmamak için kaçtım. Seni kurta-ramadım".

Deyince Bey Bögrec gözyaşları arasında atını öpmeye başlar. At "Haydi, şimdi ayağımın altından bir avuç toprak al ve atla. Bu toprağı babanın gözlerine sürersen" der. Bundan sonra Cengi Boz, Bey Bögrec'e "Yum gözünü, aç gözünü" dediği zaman şafak sökerken memleketinde kendini görür. Doğru babasına gider: "Baba, Bey Bögrec'ten haber getirdim" deyince, sesinden tanıır ve sarmaş dolaş olurlar. Bey Bögrec cebinden tozu çıkararak babasının gözüne sürer. Gözleri açılır. Hemen birkaç gün içinde babasını tahta oturtur, padişah yapar. Ve tekrar Yedi Kralın anah-tarını alıp öyle döneceğini söyler. Arkasından bir ordu yollamasını da söyleyip babasıyla vedalaşıp yola revan olur.

Gelelim kralın kızına. Aradan kırk gün geçtiğini gören kral kızı deliye döner. Bey Bögrecin kırk arkadaşını alıp önüne dizdirir. Bey Bögrecin kendi başını kurtarıp kaçtığını zanneder ve kırk arkadaşının kılıçtan geçirilmesini emreder.

Bu anda karşıdan tozu dumana katmış bir atın geldiğini görürler. Bunun Bey Bögrec olduğunu Cengi Bozdan başka bir atın bu kadar hızlı koşmadığını kral kızına söylerler.

Biraz sonra Bey Bögrec karşılarında görünür. Ve kral kızı Bey Bögrecin doğruluğuna hayran olur. Onunla memleketine döneceğini söyler. Bey Bögrec buraya Yedi Kralın anah-tarını almağa geldiklerini söyler. Kız da giderek anah-tarı ve eşyalarını alarak gelir. Ve hep beraber yola çıkarlar.

Biraz sonra babasının gönderdiği ordular da arkasından gelir, memleketi zaptederler. Kralın kızı, Bey Bögrec, Vezirin oğlu ve kırk arkadaşı geri dönerlerken beyliğe uğrayarak kabalak güzelini vezirin oğluna alırlar ve memleketlerine dönerler.

Kırk gün kırk gece düğün yaparak hepisi evlenirler. Böylece Bey Bögrec te sözünü yerine getirmiş olur.

(16. 1. 1958 de Konya'da annesinden dinlemiş ve yazmıştır). T.F.A.

(Folklor : 67)

154

Posof'ta Giyim, Çalgı, Oyun ve Düğün Geleneği

Yazan : Cemender ARSLANOĞLU

yunları erkekece, Kadın - Erkek oyunları her ikisine uygun karakter taşurlar.

IV. DÜĞÜN KÂİDELERİ :

1) Atlı Toplama kâidesi : Düğün evine düğüne iştirak edenleri toplama Davul - Zurnanın davetçi ile davet edilecek şahsın evine kadar gitmesi, davul - zurnanın çaldığı Suvaztopol havası ile davetlinin düğün evine gelirken önünde çalınan kaydeye (Havaya) denir.

2) Oturak havası (Kâidesi) : Atlılar düğün evinde (Düğün sahibinin odasında) toplandıkları zaman : Davulcu veya başka kişilerin, zurnanın çaldığı "Meyi" denilen kısa ve oda/Kapalı-Yer zurnası ile davulcunun Çomak/Tokmak yerine parmaklarıyla çaldığı davulun eşliğinde tek solo ve bazen ikili olarak türkü söylemesidir. Bu sırada ençok şu havalari söylenir. 1) Köroğlu, 2) Koçaklama, 3) Yar havası, 4) Cezair, 5) Paşa - Köşkü, 6) Derbeder, 7) Kerem havalari, çalmır söylenir.

3) Yol Kâidesi : Düğün sahibi ile atlıların birlikte davul - zurna ile kız evine giderken yol boyunca ve uğradıkları köylerde davul - zurnanın çaldığı: Çirit, Köroğlu, (Güzellemeçi, Koçaklaması, Güreşi) havalarina denir.

4) Kına yakma, Ağlatma, Baş bağlama havası : Gelinin eline babasının evinde kına (Konulurken) yakılırken, elbiselerini giyip başı bağlanırken, baba evinden ayrılırken ağlayan gözlerine hitaben davul zurnanın çaldığı: Ağlatma, Ağır ağlatma, Yürük havalara denir.

5) Gelinin evden çıkarılması kâidesi : Gelinin elbiselerini giydikten sonra, kaynatası veya kaynata vazifesini yapacak şahıs gelinin kolundan tutarak gelini dışarı çıkarırken davul ve zurnanın çaldığı : Paşa - Köşkü, havasına denir.

6) Gelinin ata binmesi kâidesi : Gelin babasının evinden çıktıktan sonra oğlan evi tarafından getirilen bir ata bindirilir. Bir kişi atı çeker, oğlan makarı sağda, kız makarı da solda durarak kızı ata bindirirken çalınan: Atlı-Havası/Kaydası, Köroğlu, Suvaztopol ve Cezayir havalarina denir.

I. GIYİM VE KUŞAM :

A. ERKEKLERDE : Başta : Mendil, Külâh, Kabalak, Sarık, Sırtta : Coğha, Yakasız gömlek, Kazaki (işlemeli), Yelek. Önde ise boyundan bele kadar uzanan ucunda yelek cepine sokulu gümüş köstek, Elinde işlemeli beyaz mendil, Belinde şal kuşak, Zigva şalvar, Dize kadar uzanan, desenli, işlemeli, boğazı katlamalı çorap, Ayakta çarık veya kundura.

B. KADINLARDA : Başta : Baş örtüsü, Silgi, Yazma, Uçtım, tavşal, Kattğa, Katğa üzerinde altın ve pipanurlar, kattanla işleme. Boğazında altınlar, Sırtında, Zubun, Kolunda kolçak, Belinde gümüş kemer, Kaftan fıstın, Önde peştamalı uzun Tuman (don), Ayakta uzun boğazlı yün çorap, Ayakta kundura veya çarık.

II. ÇALGILARI :

A. ÇOMAK — ÇUBUK VE ELLE ÇALINAN : Davul.

B. NEFESLE ÇALINAN : Zurna, Mey, Kaval, Tulum, Düdük.

C. TELLİ ÇALGILAR : Saz.

III. HALK OYUNLARI :

- 1) Sırf erkek oyunları,
- 2) Sırf kadın oyunları,
- 3) Erkeklerle - Kadınların birlikte oyunları, Kadın oyunları kadınca, Erkek o-

(Basın : 16346 - 68)

155

Gülner'dan Ninniler

Derleyen : Gündüz ARTAN

Nennisine nen olduğum,
Al evine çul olduğum,
Kendisine kul olduğum
Nenni yavrurum nenni.

Nenni nenni nestemeli,
Şeker ile beslemeli,
Küçükçükten uslanmalı
Nenni yavrurum nenni.

Nenni dedim uyusun,
Allah dedim büyüsun,
Tıpsı tıpsı yürüsün
Nenni yavrurum nenni.

Pısl pısl mav dedi,
Bir kaşık yağ dedi,

Yağ olmazsa bal olsun,
Benim yavrurum sağ olsun,
Nenni yavrurum nenni.

Nennisine nelediğim,
Ak boğçama belediğim,
Bir Mevlâdan dilediğim
Nenni yavrurum nenni,

Nenni nenni neslenesi,
Ana sütünden beslenesi,
Babası beyler başı
Anası kadın kışl.
Nenni yavrurum nenni.

Asmaya kurdum salıncak,
Ellne verdim oyuncak,

Nenni dedim uykun gelincek,
Nenni yavrurum nenni.

Dandilli dandilli dat bunda,
Eğlenmiş at bunda
Eğere de sığmaz g. bunda
Emmi de dayı çok bunda
Nenni yavrurum nenni.

★

Burada birliği sağlamak üzere son mısralarda "yavrurum" kelimesini kullandığımız yere "oğlum", "kızım", "güllüm" kelimeleri konarak da söylenmektedir.

7) Yol Kaldesi - Çiritleme : Gelin babasının evinden düğün alayı ile kocasının köyüne doğru hareket ettiği zaman geçtiği köy ve yollarda çalınan: Köroğlu, Cenklema ve Paşa köstü havalara denir.

8) Gelin kocasının evinde aktan inerken : Gelin kocasının evine doğru yürürken çalınan: Karabağ ve kol salım kaide-lerine denir.

9) Gelinin güveği ile gerdeğe verilmesi ve gerdekten sabahdan çıkarılması havası: Davul - zurnanın çaldığı gerdek havası ile olur.

10) Duvak açma ve barlar : Gelinin başı kocasının evine geldikten bir gün sonra davetliler huzurunda sağdıç denen bir şahıs vasıtası ve kama ile başındaki duvak kaldırılır. Duvak açıldıktan sonra, oğlan - kız taraftarları ordaki davetlilerin de iştiraki ile ağır bar oynar ki :

Bütün bunların hepsine düğün kaidesi Düğün havası denir.

V. OYUN ÇEŞİTLERİ :

A. TEK OYUNLAR : Bazen bir şahsın ekseriye çift şahısların el ele tutmadan karşılıklı veya aksi istikamette, bazan birbirlerini takiben oynadıkları disiplinli simetrik oyunlara denir.

1. Posof Karabağı (2)
2. Sarı çiçek (3)
3. Hançer Barı (2)

4. Posof Telloso (1)
5. Kol sarma (1)
6. Köroğlu (2)

B. BARLAR : Beşden ziyade şahsın dizi biçiminde durarak grup halinde başlangıçta elele tutarak sonra omuzlarından tutarak yavaşta hızlıya doğru oynanan bir oyun nevidir. Başta oynayana "Bar başı" sonra oynayana "Pöççük" denir, her iki oyuncunun elinde de işlemeli beyaz mendil vardır. Bu bölgenin yiğitlerine "DA-DAŞ" denir.

1. Ağır bar (3)
2. Diz kırma (2)
3. Horom (3)
4. Saksak (2)
5. Yayla barı (3)
6. Tamzara (2)

Not : Parantez içindeki rakamlar tempo sayısını gösterir, 1. Ağır, 2. Orta, 3. Hızlı.

C. HALAYLAR : Toplu, düz, dizi halinde (4, 6, 8, 10) kadın veya erkeklerin türkü söyliyerek oynadıkları disiplinli bir çalgısız oyundur, imece, yırğat'ta ayrıca çalgı olduğu hallerde oynanır.

- Ç. GÜREŞ KAİDESİ : 1. Güreşe çıkış.
2. Güreşe tutuş.
3. Güreşte yenme / Yıkma - Galip gelme. Kaideleridir.
- D. ÇİRİTLEME : Çirit kaidesi çalınır.

Tacik Atasözleri Üzerine Yeni Yayınlar

Yazan : Natalia BASCHMAKOFF
(Helsinki)Çeviren : Muzaffer UYGUNER
(Ankara)

Folklorun en eski biçimlerinden biri olan atasözleri, Tacik şair ve yazarlarının ilgisini yüzyıllar boyu çekmiştir. "En ünlüleri de dahil olmak üzere kitaplarında atasözlerini anmayan hiç bir şair yoktur. Klâsik çağdaki İran edebiyatı (aynı zamanda Tacik edebiyatı) çok sayıda atasözüne yer vermiştir. Bu atasözleri, çok kez, yazarlar tarafından manzum olarak da kullanılmış ise de daha çok Tacik halk edebiyatında yer almıştır" (1).

Daha X. yüzyılda bazı atasözleri -Tacikler arasında bazıları bugün de yaşamaktadır. Arapçaya çevrilmiş olup onlara Arap edebiyatında rastlanmaktadır (2).

İran - Tacik atasözleri ile ilgili ilk kitap 1644 - 45 yıllarında Muhammed Cebelrudî tarafından düzenlenen ve sonraları İran'da birçok kez basılan kitaptır. Cebelrudî'nin kitabında, M.A. Tisdall'ın "Modern Persian Conversation Grammar" (Londra, 1902) adlı kitabında da denildiği gibi, eskimiş atasözlerini de bulmaktayız. Aynı düşünceyi, Tisdall'den yararlanan V. A. Gordlevskij'de de buluyoruz : "... İyice incelensek, bu atasözlerini edebi kitaplarda bulabiliriz ancak, yaşayan dilde değil" (3). Bu iki yazar da, bugünkü İran dilinin, atasözleri ile dolu bulunan Tacik dilinden çok şey aldığını söylemek istiyorlar.

İhtilâlden sonra yayımlanan ilk eser 1931 yılında Hakim Kerim tarafından düzenlenmişti. Yaşayan 665 atasözünü toplayan bu kitaptan sonra -hepsi Tacik dilinde- 1934 ve 1940 yılları arasında birçok kitap yayımlandı. Bu kitapların en önemlisi, biraz da edebiyatla ilgili bir bilimsel çalışma olan, A. Mirzojev'in "Dar borajî zar bulmasalho" adlı kitabıdır, atasözleri, burada edebi ilgililerle gösterilmiştir.

1940 dan sonra, birçok gazetede, dergide sayısız yayın yapıldı. 1955 - 56 da A. Z. Rosenbeld'te ve R. Amanov ilk kez bilimsel notlarla bir kitap yayımladılar. 1956 da 1500 kadar atasözünü bulunan V. Asrori'nin büyük kitabı yayımlandı, bunların arasında eski "edebi" atasözleri ve Arapça çevirileri de bulunmaktadır.

1957 - 1959 yılları arasında üç yeni ki-

tap çıktı, ki birincisini hassaten anmak isteriz: Bu D.G. Reznik'in (4) kitabı olup bölgesel (Kulab bölgesi) ilk eser ve yazarınca bir bölge ağı olarak nitelendirilen değerli bir kitaptır. Öbür ikisi Abdullah -zade'nin ve Z. Vahidov'un kitaplarıdır. Bu üç kitapta, atasözlerinin kullanıldığı metinlere de yer verilmiştir.

B. T. Tilalov ise genel olarak atasözleri hakkındaki ve özel olarak da Reznik'in eserini eleştiren bibliyografik bir görüşle eğilmiştir konuya. Ona göre, atasözlerinin alfabetik sıralanması hiç de uygun bir yol değildir, yorumlar da istenildiği gibi derinleştirilebilmiş sayılamaz. Olumlu bir eleştirme olarak doğru noktalama ve uygun teleffuzdan başkası yapılamamıştır. Şöyle özetliyor: Tacik atasözleri ile ilgili yeter sayıda yayın vardır, fakat Tacik atasözleri hakkında yetecek yayın yoktur.

ÖZÜR : Dergimizin 213 Numaralı ve Nisan 1967 tarihli sayısının 4395. sayfasında çıkan "Proverbium - Atasözleri Dergisi" başlıklı yazı muharririnin adı unutulmuş, sadece çeviren arkadaşımız Uyguner'in adı yazılmıştır. Yazarın adı Charles Speroni'dir. Kendisi Los Angeles California Üniversitesi öğretim üyesidir.

(*) B. T. Tilalov: Novyye publikatsii tadzikskih poslovits i pogovorok. Utsenye zapiski LGU, No: 306 da yayımlanmıştır. Leningrad, 1962.

(1) H. G. Korgolu : Persidskije poslovitsy v transkripsitii V. A. Gordlevskogo. M. Izd. AN SSSR, 1953, s. 146.

(2) E. G. Browne : A Literary History of the Persia, cilt I, Londra, 1919, s. 470; Je. E. Bertols : Persidskaja poezija v Buhara X veka. Trudy In -ta vostokovedenija, X. M. - L., 1935, s. 15.

(3) M. A. Gafarov; VI. Gordlevskij: Persidskije poslovitsy. Transkripsitija, perevod i komentarij. Drevnosti vost., cilt IV. M., 1913, s. 2.

(4) D. G. Reznik: Poslovitsy i pogovorki b. Kulabskoi oblasti kak dialektologitseskij material. Uts. zap. Kulabskogo gos. ped. in -ta. Kulab, 1957.

Mahmut Kemal Yanbeğ İçin...

Yazan : Ord. Prof. FİNDİKOĞLU Z. FAHİRİ

Sıkıntılı bir dünyada, bu sıkıntıları bir kat daha arttıran gazeteleri bazan görmekten de çekiniyoruz!

Böyle bir güne rastlamış olacak ki bir aziz dostun dünyamızdan göçüşünü ancak iki ay sonra evlatlarımızın bir ziyareti vesilesiyle öğrendim.

Birden vurulmuşu döndüm, Mahmut Kemal sıradan bir tanış değildi. Babamın Bayburt kadısı olduğu zamanı hatırlıyor ve her görüşmede ondan bahsediyordu. Vazifesini İstanbul'a naklettiği günden beri, çeşitli toplantı vesileleriyle, çocuklarının tahsiliyle olan ilgiler dolayısıyla, şair olan oğlu Turan ve İktisat ve Edebiyat Fakültelerinde yetişmiş olan kızları, onunla aramızda daha sık haberleşmeye vasıtalık yapıyorlardı. Muallimler Birliği, Bayburt Kültür Cemiyeti, Erzurum

Yardımlaşma Cemiyeti, Türk Folklor (Halk bilgisi) Derneği ve Derneğin organlığını yapan "Türk Folklor Araştırmaları" Dergisi hissi bağlılığımızı sosyal ve fikri münasebetler sahalarında takviye ederdi. Hele "Bayburtlu Zihni", "Bayburtlu Celâli" gibi halk şairleri üzerinde birbirimizi tanımadığımız uzun yıllar boyunca müşterek gibi görünen alâkalarımız dostluğumuzu objekleştiriyordu. Bayburtlu Zihni'nin oğlu Revayî'yi tanınması onu şair hakkında tek ihtisas adamı yapmıştı. Bana yaptığı yardımları gösteren sarı kâğıtlı mektep defterinin yaprakları halâ elimdedir.

Tortum Derneği tarafından nesredilen "Erzurum Manileri" nin hazırlanmasına vasıta olmuş, bir nüshasını Erzurum çevresinin bu çok değerli halkiyatçı-

sına göndermiştim. Hayatın hây-ü hüyu arasında görüşüp sonra vefatına vakıf olduğum anda evlatlarımız bana verdikleri üç sarı defter kâğıdında Mahmut Kemal "Erzurum Manileri"nden bahsediyordu. Yalnız bu defakki sarı not kâğıtları üzerindeki yazı, eskiden bana verdiği ve gönderdiği sarı kâğıtların üzerindeki inci tanesi gibi dözilmiş enerjik bir karakteri aksettiren satırlardan başka idi. Yorgun ve hasta bir uzviyetin elinden ve parmaklarından son anlarda çıktığı belli idi. Göndermeğe bile vakit bulamamış olacak ki bu son sarı not kâğıdını bana ailesi, vefat haberi ile birlikte verdi...

Mahmut Kemal Bey, belli bir memleket çevresinin folklorunu anlayışlı bir şekilde anlatan, hafızasındaki şahıslara ve yazılarına vasıtasıyla gelecek nesillere bırakmasını bilen ender folklorculardan biridir. Erzurum İdadisinde ve bütün eski idadilerde yetişen ve bugünkü Üniversitelerin bile yetiştiremediği kültürlü bir münevver muallim tipi daha aramızdan ayrıldı. Çocuklarını yetiştirmek için bir Orta Öğretim mensubunun bütün imkânlarını çarpınarak harcıyan, gerek aile ve meslek hayatında, gerek fildir çevresinde bir iz ve eser bırakmak kaygısıyla davranan Mahmut Kemal'i Erzurum ve Bayburt'un kültür teşekkülleri, günün gençliğine bir numune olarak göstermelidirlere.

Bayburt'lu Zihni'nin hemşerisi olan Mahmut Kemal'in aile fertlerine, hemşerilerine en yakın ilgi gösteren "Türk Folklor Araştırmaları" Dergisi mensuplarına başsağlığı dilerim. Aziz dost Mahmut Kemal'e Tanrı'dan gani gani rahmetler...

Not : Yazıda bahsi geçen ve hastalık anlarında yazıldığı anlaşılan satırları buraya geçiriyorum. Yazı tamamlanmamış, yarım kalmış!

"Kardeşim Ziyaaddin Fahri'nin bana gönderdiği "Erzurum Manileri" ni dikkatle okudum. Her okudukça Erzurum ovasının güzel hatıralarını bir daha tatmış oluyorum. Hiç unutmam 1322 (1906) Ramazanında bir kış günü İdadî Mektebi tatilinden istifade ederek Bayburt'a. annemi, babamı görmeğe gidiyorum. Soğukun şiddetinden atların ağızlarındaki köpükler buz parçası olarak yere düşüyor. Aşkale önündeki Cırı Meydanında soğuk her şeye savaş açmış, benliğini gösterip meydan okuyor. Dağlar: Mehmet Ali çağırıyordu. Bu kadar korkunç soğukta atların aldığı arpa bizim sabahleyin yediğimiz bal, yağ dayanışın gençlikle beraber en büyük sebeplerini teşkil ediyordu. İşte bu kış gecelerinde Erzurum ve havalisinin Pasin, Tortum, Askale, Bayburt kadınları, kızları onların arasında 12 - 13 yaşlarını ilkokulu bitirmiş yiğitlik çağına adım atmaya başlayan delikanlıların uzun gecelerde muhitine, ailesine göre Tortum'da dut kurusu, Erzurum Pasin'de leblebi, kavurka, Pasin'de elma - erik kurusu Bayburt'ta kavurka, bazan sekerle fındık yiyen genç kızların dul anaların yetişmiş kızların askerdeki küçüklerin, nişanlıları, yahut bir yıl önce hasretini alamayıp kurusu çıktığı için orduya koşan mehmetçilerin hasretlisi gelinlerin yanlarında üç, dört yaşından tutunuz da on iki yaşına varan

Mahmut Kemal emekli olduğu gün arkadaşlarının yaptığı törende...

ilk okul okuyucuları bulunan bu mübarek toplantılarda "Sançma" yapılır, ondan sonra Maniler söylenmeye başlanır, Sançma bir işaretir. İlk Sançma'yı 30 - 40 yaşındaki anneler açarlar. "Emine kız! Senin bahtına ne çıktı" dedikten sonra iş kızışır. Sonra 50 - 60 yaşındaki nineler de işe karışırlar. Hasret hasreti, sevdâ sevdâyı açar, çok zaman acı, hazin günler hatırlanır, yüzde on bile mesut günlere yer kalmaz. Ci-var kazalarda kaymakamlık yapan ve kendisini halka verdiği anlaşılan Şehit Oğul Süreyya Bey gerek kendisinin ve gerek arkadaşları olan ilkokul öğretmenle-

rinin topladıkları manileri samimi bir duygu ile memleketine mal etmiş. Kimlerin kendisine yardım ettiğini derken, yastıklar arasında tabir-i caizce hiç bir mütaalâa yürütmeyen bardak dizer gibi sıralamış. Bu mübarek isimler birbirini takip ediyor. Eğer köylerin, mahallelerin, ailelerin adları yazılsa idi geleceğe çok zengin ve büyük miras gibi devredilecekti (1)."

(1) Merhumun bahsi mevzuu ettiği (Erzurum Manileri) için arzu eden folklorcu ve edebiyatçılar su adrese başvurabilirler : Tortum Kalkanma Derneği Çemberlitas. No. 43 - İSTANBUL.

Yanbeğ 44 yıllık öğretmenliği sonunda jübilesinde...

758

159

Babam Mahmut Kemal Yanbeğ ve Biyografisi

Yazan : Sevinç YANBEY

7 Mart 1888 tarihinde Bayburt'da doğdu. Babası Mehmet Ali Efendi, annesi Sadet hanımdı. Yanbey ilk ve orta tahsilini Bayburt'ta, lise tahsilini Trabzon ve Erzurum'da ikmal etti. Bir yıl Mekteb-i Hukuk'ta okudu. Bilâhare İstanbul Darülfununun Edebiyat Şubesi'ni 1911 de bitirip hayafta atıldı. İlk hizmeti Erzincan İdadisinde'dir. Sonra Sivas İdadisi'nde, bilâhare Bayburt, Tokat, Trabzon Ortaokullarında tarih öğretmenliği yapmıştır. 1946 yılında İstanbul'a naklini yaptırdı. Şehremini Ortaokulu, Pertevniyal Ortaokulu ve son olarak 1954 yılında kırkdört yıllık öğretmenlik hayatını, Eyüp Ortaokulu'ndan emekli olarak bitirdi.

Çok muntazam bir tahsil yaptı. Mutlakiyet, Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devrini yaşadı. Birinci ve İkinci Dünya Harbinin felâketlerini gördü. Ömrünün sonuna kadar öğrenmek ve öğretmek azmiyle yaşadı. Fikirlerini yazıp neşretmekten ziyade yetiştirdiği talebelerin şahsında en büyük eserlerini gördü. Daıma gerçeğin yanında hakkın amansız müdafii olmuştur. Talebelerine aşlamak istediği en mühim fikir : Onların vatanperver, mefkûreci, Türk milhiyetçisi ve mesleklerinde muvaffak örnek insan olmalarıdır.

Yanbey, çetin bir araştırmacı idi. Halkın içinden yetişmiş bir halk çocuğu olarak onların hayat felsefelerini, yaşayışlarını, binlerce sene öncesine varan benliklerini incelemiş, masallarını, hikâyelerini derlemiş, not defterini doldurmuştur.

Mondros Mütarekesinin karahlık günlerinde Türk izzeti nefsiyle oynamak isteyen bir İngiliz generaline attığı tokatla, Türk İstiklâl Mücadelesinin sessiz gösterişsiz tarihinin sinesinde bilinmiyen bir cesaret ve kahramanlık örneği olarak yaşamaktadır.

Babam Mahmut Kemal Yanbey, 27 ocak 1967 günü, 79 yaşında iken, İstanbul'da, Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

YANBEY'İN DERGİLERDE ÇIKAN YAZILARI

★ Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde :

- Türk Takvimi Hakkında 1951 Mart, Yıl: 2, Cilt: 1, Sayı: 20.
- Köroğlu İstanbul'da 1953 Temmuz, Yıl: 4, Cilt: 2, Sayı: 48.
- Bayburt Folkloru 1960 Ekim, Yıl: 12, Cilt: 6, Sayı: 135.
- Bayburt Varyantına Göre Beyböğrek Masalı 1960 Aralık, Yıl: 13, Cilt: 6, Sayı: 137.
- Beybölreğe ait ikinci hikâye : 1962 Nisan, Yıl: 13, Cilt: 7, Sayı: 153.
- 1938 de Bayburt'ta saz şairleri haftası I, 1963 Mayıs, Yıl: 14, Cilt: 8, Sayı: 166.
- 1938 de Bayburt'ta saz şairleri haftası II, 1963 Haziran, Yıl: 14, Cilt: 8, Sayı: 167.
- 1938 de Bayburt'ta saz şairleri haftası III, 1963 Ağustos, Yıl: 15, Cilt: 8, Sayı: 169.
- 1938 de Bayburt'ta saz şairleri haftası IV, Aşık Hicrani, 1964 Ocak, Yıl: 15 Cilt: 8, Sayı: 174.
- Aşık Hicrani'nin Şiirleri V, 1964 Haziran, Yıl: 15, Cilt: 8, Sayı: 179.
- Aşık Hicrani'nin Şiirleri VI, 1965 Ocak, Yıl: 16, Cilt: 9, Sayı: 186.
- Bayburt Aşıklar Bayramı Aşık Hicrani'nin Şiirleri VII, 1965 Mart, Yıl: 16, Cilt: 9, Sayı: 188.
- Bayburt Aşıklar Bayramı: Aşık Burhani ve Şiirleri VIII, 1965 Nisan, Yıl: 16, Cilt: 9, Sayı: 189.
- Bayburt Aşıklar Bayramı: Aşık Burhani ve Şiirleri IX, 1965 Mayıs, Yıl: 16, Cilt: 9, Sayı: 190.
- Bayburt Aşıklar Bayramı: Aşık Hilmi X, 1965 Haziran, Yıl: 16, Cilt: 9, Sayı: 191.
- Bayburt Aşıklar Bayramı: İlhami XI, 1965 Ağustos, Yıl: 17, Cilt: 9, Sayı: 193.
- Bayburt Aşıklar Bayramı: Esnani (Şevki Yılmaz) XII, Ekim 1965, Yıl: 17, Cilt: 9, Sayı: 195.
- Hicrani ve Burhani'nin Müşaafereleri XIII, 1965 Kasım, Yıl: 17, Cilt: 9, Sayı: 196.
- Hicrani ve Burhani'nin Müşaafereleri XIV, 1965 Aralık, Yıl: 17, Cilt: 9, Sayı: 197.
- Hicrani ve Burhani'nin Müşaafereleri

ile bitiş XV, 1966 Ocak, Yıl: 17, Cilt: 9, Sayı: 198.

★ İnan "Trabzon Hatkevi" mecmuasında :

- Genç Osman (Tarihi tetkikler) 1942 Birinciteşrin, Yıl: 1, Sayı: 3, sf: 9 - 14.
- Yomra (Bir gezi) 1942 Birinciteşrin, Yıl: 1, Sayı: 3, sf: 25 - 29.
- Onyedinci Asırda Trabzon, 1942 Birincikânun, Sayı: 4, sf: 25 - 27.
- Onedinci Asrın Ortalarına Doğru Trabzon, 1942 İkincikânun, Sayı: 1, sf: 24 - 28.
- Hicrani, 1943 Temmuz, Yıl: 2, Sayı: 7, Sf: 13 - 20.
- Hicrani, 1943 Eylül, Yıl: 2, Sayı: 8, Sf: 10 - 13.
- Hicrani, 1943 İkinciteşrin, Yıl: 2, Sayı: 9, Sf: 15 - 18.
- Onyedinci ve Onsekizinci Asırda Azak Kalesi 1943 Mart, Sayı: 5, Sf: 7 - 13.
- Hicrani 1944 İkincikânun, Yıl: 2, Sayı: 10, Sf: 13 - 14.
- Hicrani 1944 Mart, Yıl: 2, Sayı: 11, Sf: 11 - 14.
- Onyedinci Asır Bir Bahar Şarkısı 1944 Mayıs, Yıl: 2, Sayı: 12, Sf: 10 - 13.
- Bir Rüya Alemi 1944 Ağustos, Sayı: 2, Sf: 7 - 11.
- Millî Terbiye ve Sinema 1944 İkinciteşrin, Sayı: 14 - 15, Sf: 9 - 13.
- Kanturali Trabzon'da 1945 Ocak, Sayı: 15, Sf: 10 - 13.
- Kanturali Trabzon'da 1945 Mayıs, Sayı: 18, Sf: 10 - 13.
- Kanturali Trabzon'da 1945 Mart, Sayı: 17, Sf: 14 - 18.

★ Ülkü dergisinde :

— Bayburt 1 Eylül 1946, Cilt: 10, Sayı: 119, Sf: 11 - 13.

★ Bilgi mecmuasında :

— Muallimliğün Kudret ve ehemmiyeti 16 Mart 1948, Sene: 1, Cilt: 1, Sayı: 10, Sf: 62 - 64.

★ Tarih Yolunda Erzurum mecmuasında :

— Erzurum Civarının Dede Korkut Hikâyelerindeki Yeri 1961 Aralık, Sayı: 9 - 10 Sf: 11.

— Erzurum'un Dede Korkut Hikâyelerindeki Yeri. 12 Mart 1962, Sayı: 11 - 12, Sf: 10.

— Erzurum'un Dede Korkut Hikâyelerindeki Yeri. 1962 Kasım, Sayı: 13-14, Sf: 14 - 15.

★ Bayburt Dergisinde :

- Tarihte Bayburt'un Geçirdiği İdari Değişiklikler 1950, Sayı: 2, Sf: 6 - 13.
- Bayburt'un Kalkınma Şartları 1950, Sayı: 2, Sf: 33 - 37.
- Bayburt'un İktisadi Durumuna Umumi Bir Bakış 1955, Sayı: 4, Sf: 8 - 12.
- Bayburt'lu Celâli 1955, Sayı: 4, Sf: 29 - 34.
- Bayburt Folkloru (Beyböyregi) 1955, Sayı: 4, Sf: 36 - 44.

K İ T A P L A R I

- Bayburt'lu Celâli Hayatı ve Şiirleri, 1963 — İSTANBUL (küçük boy kitap olup, seksen sayfadır. Bayburt Kültür ve Yardım Cemiyeti yayınlarındandır.)
- Basılmamış halde Trabzon Tarihi, — Köy Enstitüleri Lâyihaları.

TÜRKİYE BANKASI

paraçam... tükükallıkla emühtedir

(Folklor : 69)

Doğum - Çocuk Üstüne Gelenekler, İnançlar

— 3 —

Yazan : M. Adil ÖZDER

P) Beşik ve buna ilişkin gelenekler, inançlar :

Çocuk, doğduktan 7, 9 ya da 11 gün sonra beşiğe konulur. Çocuk beşiğe yatırılmadan önce, temiz bir kedinin beşiğe yatırılması gelenektir. Bununla çocuğun bol uykulu olacağına inanılır.

Ailenin durumuna göre beş on kadınlı yemekli bir şölen de düzenlenir. Bu törende yavruya bahşişler verilir.

Beşiğe alınan çocuğun uykusu az olursa, buna karşı alınan tedbir şudur: "Cuma - akşamı (perşembe günü), akşam ezanına yakın bir vakitte çocuğun yüzüne bir mendil örtülerek evin dış kapı üzerinde kucakta tutulur, "Nadro" adlı varlıklara seslenilir: Nadro'lar, suda mı, dağda, taşta, belde misiniz? (çocuğun adı söylenerek:) uykusunu getirin denilir. İnanca göre "Nadro"lar, cin - periden başkadır. Akşamdan gelir sabah namazına yarım saat kadar kalınca yeryüzünden çekilip giderler. Bunlara karşı yüksekte besmelesiz su atmak (bulaşık suyu, çocuk yıkantı suyu gibi) iyi sayılmaz.

Köyde kullanılan çocuk beşikleri el ve ayakla işletilen ağaç tırmacı tezgâhlarında yapılır. Beşiklerin en iyilerini öteden beri Yusufeli'nin Kömürlü (Ahot) köyü ustaları yapıp satarlar.

Beşiklerde kullanılan başlıca araçların yerli adları: "yörek, şilte, yastık (baş ve kol yastıkları ayrıdır), höllük, şuşut, şuşut kabı, çaşkur" dur.

1 — Yörek : Çocuğu beşiğe bağlamak için kullanılan astarlı basma sargıdır. Çift olarak yapılır. Yöreklerin birer ucu geçme çubuklarla beşik yanına tutturulmuştur. Öteki uçlar uzunca meşin kayışlarla beşik koluna sarılır. Yörekler çocuk üstünden aşırılır, beşik altından getirilip yukarıya bağlanır.

2 — Şilte : İçerisine tüyü ve iri yapraklı, yumuşak bir tür kır otu doldurularak yapılır. Ot şilteler, yünlü, pamuklu olanlardan üstün sayılır.

3 — Yastıklar : Çocuğun düzgün büyümesi için baş yastığından ayrı olarak bir

de "kol yastığı" kullanılır. Bu yastık omuz altlarına konulur.

4 — Şuşut : Boğum araları delinerek hazırlanmış, kalın ve uzunca bir kamıştır. Hem erkek, hem kız çocuklar için kullanılır. Çocukların küçük abdestlerini bir kaba akıtmağa yarar. Çocuklara yaslandırılan uçlarının çevresi balmumu ile beslenir.

5 — Şuşut kabı : Şuşuttan kakacak çişin toplanacağı ufak bir tenekedir. Bu kap, şuşut ucunda beşiğe bir ip ile bağlanır.

6 — Höllük : Bilindiği gibi, çocukların altına konulan kavrulmuş, ılık topraktır.

7 — Çaşkur : Çocuklar birkaç aylık olunca elleriyle oynamaları için beşik koluna asılan peynirden yapılmış bir oyuncaktır. Çaşkur'ları, yaylacı nineler sonbahardaki yayla bozumu günlerinde (kazanda pişirilerek yapılan) peynirden büyük tesbih taneleri gibi yapıp bir ipliğe dizer, köye inince çocuk annelerine armağan ederler. Çaşkur taneleri zamanla kurur, boncuk gibi sertleşir. Dizinin orta taneleri büyüktür. Bunların en büyüğüne "koşma" adı verilir.

(Yaylacı nenelerin "çuşkur" armağanları: "Çoban armağanı çam sakızı" ata - sözünden; "yaylacı armağanı: peynir çaşkur" oluyor).

R) Diş çıkarma ,Diş-buğdayı (hedîği) :

Çocuğun diş çıkardığını ilk gören, çocuğun gömlek yakasını yırtar, dişi kolay çıkmasını diye.

Çocuğun diş-buğdayı (diş-hedîği) denilen geleneksel konu, Artvin ilimizin her kesiminde benzerlik göstermektedir. Diş görülen çocuk süslenir, bir sofraya üstüne o-turtulur. Yanına kalem, ayna, makas, altın gibi şeyler konulur. Çocuğun, bunlardan ilkin hangisini alacağına bakılır. Altın alırsa zengin, kalem alırsa bilgin, ayna alırsa dünyalığının iyi olacağı, makas alırsa sanatçılığı anlaşılır. Bundan sonra hazırlanan diş-buğdayı çocuğun başından aşağıya serpilir. Gelenlere yemek verilir.

Türkü Aşık Ali Hikâyesi

Yazan : Sadi Yaver ATAMAN

O zaman Gız :

Yolcuysan gıt yiğit yolunca
Yüzünü gördüm doyunca
Uç gardaşım var boyunca
Öldürürler seni duyunca

Bu kez almış Aşık Ali :

Yolculuktur benim işim
Yar yoluna koydum başım
İster olsun on gardaşım
Dögüşürüm yana yana

Deyince, gız netsin, sevdâ bu :

Varayım eve gideyim
Anamdan izin alayım
Sırmalı çarşafa bürüneyim
Bekle beni Dağistanlı

Aşık Ali, ardından şöyle dedi :

Beyin gızı beyin gızı
Sen allar gey ben gırmızı
Zabahın şafak yıldızı
Beklerim sent burada,

Gız gitti, çarşafını geyindi geldi. Aşık Ali gızı terkisine aldı kaçıyorlar. Bir ırnak kenarına geldiler, orada Aşık Ali gıza :

— On yıldır senin sevdanla yana yana buralara düğüm geldim. Seni buldum, şükür olsun. On yıldır uyku uyumadım, bir lokma uyku uyuyacağım, dedi.

Kılıcım çıkardı gızın dizine yattı, hemen

A gız allar geyinmişsin
Neden duvara dönmüştün
Söyle a beyin güzel gızı
Hangi yiğidin olmuştun?

Gız da ne baksın ki, o da uryasında gördüğü delikanlıdır. Hemen göz yaşlarını silmiş, o da ona beyitle şöyle demiş :

Salver Atın başını
Yisin Bahçamın otunu
Söyle Yiğit yerini yurdunu
Sana kim oğlu kim derler ?

Almış Aşık Ali :
Sahvermem Atının başını
Yimez Bahçamın otunu
Neden sorarsın yerini yurdunu
Bana Dağistanlı derler
Bana Aşık Ali derler

aqırca, serbes gibi

Safra bin

163

de uyudu.

İz gelelim gızın babasına. Dügüncü gızlardan, gızın kaçtığını anlayarak, derebeyi, kırk atlı alıp, gızın nişanlısı birlik onların ardına düştü. Gız gelen atlıları görmüştü. Oğlanı uyardı. Gızın nişanlısı için dürtüklemeyüp ona beyit düzmeye başladı :

Çamlı dağdan atlar aştı
Elim ayaçuğum şaştı
Kırk atlı bizi bastı
Uyan Aşık Alim uyan
Uyan Dağıstanlım uyan

Alimin bindiği taylar
Gelüp geçtiğimiz çaylar
Gök yüzünde doğan aylar
Uyan Aşık Alim uyan
Uyan Dağıstanlım uyan

Baktı ki, Aşık Ali uyanmıyor. Gözlerinden dolu denesi gibi yaşlar döküle dursun, bi damlası oğlanın yüzüne damladı. Aşık Ali yüzüne damlayan göz yaşının uyanı :
— Sultanım, nâdim mi oldun benimle geldiğine? dedi. Gız :

— Hayır, nâdim olmadım, emme neyleyim ki, babam derebeyidir, kırk atlıyan yola düşmüş gelir, dedi.

Aşık Ali baktı ki, essah atlılar gelir, hemen doğruldu, gıza :

— Zararı yok gelsinler, biz de onları garşularız dedi.

Gızı atının terkisine aldı :

— Senin baban, benim de babamdır, diye gelenlere doğru atımı sürdü.

Gızın babası, yanlarına gelince doğrudan gızına sordu :

Gızım gızım hangi bahçanın güllüsün
Hangi güllün bülbülüsün
Doğru söyle hanım gızım
Hangi yıldıın yarılsın

Gız da şunları söyledi :

Babacuğum babacuğum gendli bahçamın güllüyüm
Gendli güllümün bülbülüyüm
Doğru söylerim bey babam
Aşık Alinin yarıyım

Derebeyi bu kez Aşık Aliye soruyor :

Niçün ettin sen bu işi
Elimdeki, hançer şişi
Sen bir kişi biz kırk kişi
Öldürürüz seni şimdi

Aldı Aşık Ali :

Bey babam uslu dur uslu dur
Zağlı kılıcım paslıdır
Benim aslım arslan aslıdır
Şimdi parçalarım cümleniz

Derebeyi bakıyor ki, bu delikanlı gerekten yüreği bütün bir yigittir.

— Mademki birbirinizi seversiniz, ben de sizi birbirinize münasip görürüm, diyor, gızın nişanlısına da :

— Sana Allah hayırlı kısmet versin, ben gızımı, bu baba yigide verdim deyip atına atladığı gibi dönüyor. Gız da Aşık Aliyle ver elini Dağıstan deyüp, varıyorlar Dağıstana.

Dağıstanda, Aşık Alinin iki gardaşı daha vardı ya, Bunlar gızı görünce, ikisi birden gıza aşık oluyorlar. Bunlar, hain gardaşlarımış. Aşık Aliyi övey anasına avulattırmak üzere kavlediyorlar, bir kuzu kesip avuluyorlar, kızartıp sofraya koyuyorlar. Bu, gıza da, Aşık Aliye de malûm oluyor. Aşık Ali :

— Hele bir beyit söyleyeyim de, kuzuyu böyle yiyelim, diyor, Gıza şunları söylüyor :

Gaşım gözünü çatmışsın
Sen kaygulara batmışsın
Önündeki Guzuya
Avular mı gatsmışsın

Gız da diyor ki :

Sunma beyim sunma
Bu sözünden geri dönme
Önündeki guzuya
Şeker gatsalar da yime

Bunun üzerine, guzudan yimiyorlar. Gardaşları buğez de, onu hançerle öldürmek için kavlediyorlar, Akşam güveyi koyacaklar. O sıra o memleketde ne gada köpek varsa ulumaya başlıyor. Cemâat, Aşık Aliyi gapıdan içeri güveyi sokacaklar. Âdet güveyinin sırtına yumruk vurarak içeri sokmaktır. Cemaat yumruklarla oğlanı içeri sokuyorlar. Aşık Ali o hızıman merdivenlerden yukarı çıkıp gelinin odasına giriyor. İki rekât namaza duruyor, secdeye kapanıyor ve ruhunu teslim ediyor. Meğer, hain gardaşları, o galabalıkta gardaşlarını hançerlemişler. Gız Aşık Alinin secdeden kalkmadığını görünce şu beyiti söylüyor :

Bir incecik çıra yaktım
Yıldızından duvağım attım
Köpekler ürüdü gorktum
Uyan Aşık Alim uyan

Alinin bindiği atlar
Menevşe yaprağı otlar
Koynuma girmesin yadlar
Uyan Aşık Alim uyan

Bakıyor ki, Aşık Ali hâlâ secdeye kapanmış durur. Buğez de şunları söyler :

Aşık Alim ne uyursun
Bu uykudan ne bulursun
Ne vakit benim olursun
Uyan Aşık Alim uyan

Ortalık ağarmış, horozlar da ötmeğe başlamış. Aşık Ali yine secdeye kapanmış durur. Gız bi yol daha seslenir :

Zabah oldu uyansana
Gül yastuğa dayansana
Ölüyorum inansana
Uyan Aşık Alim uyan
Uyan Dağıstanlı yârim uyan

Bakıyor ki, hiç ses seda yok, Yavaşca-cık kalkıp, yanına varıyor, bi de ne bak-sın? Aşık Ali çoktan ölmüş. Başlıyor ya-setmeğe :

Evimiz önü kavak
Kavaktan dökülür ufak
Elim kına yüzüm duvak
Uyan Alim sabah oldu
Gözlerin aç güneş doğdu

Alimin geydiği atlas
Çalarım iğneler batmaz
Güveye olan böyle yatmaz
Uyan Alim zabah oldu
Gözlerin aç güneş doğdu

Gızın feryadına, gardaşları geldiler :

— Öldüyse biz varız, dediler, Gız, on-lara :

— Benim kırk gün yasım var. Kırkbirin-ci gün beni ne yaparsanız yapın, dedi. Kırk gün tamam oldu, kardaşlar yine geldiler ve gızı çıkardılar. Gız buğez de :

— Ben hamama gideyim, bir boy aptes-ti alayım, ondan sonra beni ne yaparsanız yapın dedi. Hamama gitti. Aşık Alinin anasıyla hamamdan çıktılar. Gız : Ben Aşık

Alinin mezarını ziyaret edeyim gelirim, haydi ana sen eve git, dedi. Gız gitti mezarın başına vardı, koynunda sakladığı hançerin sivri ucunu yukarı tarafa getirdi :

— Allahım beni rahmetine yalınma, dedi, hemen bıçağın üstüne yattı ve öldü.

Bu iki sevdalı aşk yoluna öldüler, Hak rahmet eyleye, Ahiretde gavuşalar. Zalimler de Şeytanından bulsun..."

*

Şehir halk hikâyelerinin müzikleri, genellikle sanat müziğinin etkisi altında ez-gilenmişlerdir. Bu hikâyede geçen müzik-ler de, sanat müziğinin "Uşak" ve "Eviş" makamlarına uygun bir üslup beraberliği göstermektedir. Hikâyedeki müzikler, de-yişlerin belli ölçü uyarına ve standart ezgi karakterine göre notaya alınmışlardır. De-yişlerdeki ölçü fazlalığının, hece ayrı-mına göre ezgiye uygulanması gerekmektedir. Hikâyeci türkülerini, çoğu zaman ser-best olarak ve fazlalıkları ezgiye yedire-rek, yerine göre uzaltıp kısaltarak okumak-tadır. Bu yüzden bazan ezgide belirli de-ğişiklikler de yapılmaktadır. Hikâyenin de, türkülerin de başka varyantları vardır,

Bize gelen KITAPLAR

● Behçet NECATİGİL : "Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü." 520 Türk Edebiyatçısının hayatı ve eserleri. İlaveli 4. baskı. Varlık Faydalı Kitaplar. 10. 17 X 12 boyunda, 314 sayfa, 8 lira.

● Nuruallah ATAÇ : "Günlerin Getirdiği - Karalama Defteri" (Bütün Eserleri 1). Varlık Büyük Eserler Bütün Eserleri : 31. 17 X 12 boyunda, 424 sayfa, 6 lira.

● H. Von MOLTKE - Kemal Vehbi GÜL : "Türkiye Mektupları." Varlık Faydalı Kitaplar : 70. 17 X 12 boyunda, 176 sayfa, 5 lira.

● A. Halim UĞURLU : "Değişim." Şiirler. Minnetoğlu Yayınevi, Şiir Dizisi 6. 20 X 14 boyunda, 48 sayfa, 3 lira.

● Türk Dil Kurumu : "Türk Dili Araştırmaları Yılığ - Belleten 1966." Türk Dil Kurumu Yayınları - Sayı : 255. 24 X 17, 298 sayfa, 35 lira.

● Halkevleri Genel Merkezi : "Toplum Kalkınması Hamleminde Halkevleri Semineri." 10 - 11. Aralık 1966, Ankara. Seminerde yapılan konuşmalar. 24 X 17 boyunda, 120 sayfa, parasız.

● Robert Kolej Yüksek Okulu : "RK İzzetlerimiz 1967." Sayı : 38. Yıllık. 23 X 17 boyunda, 80 sayfa. Flati yazılı değil.

● Abdülhak Şinasi HİSAR : (Bütün Eserleri : 2) "Çamheadaki Eniştemiz." Hikâye. Üçüncü Basılı. Varlık Bütün Eserleri : 22. 12 x 17 boyunda, 286 sayfa, 6 lira.

● Haldun TANER : "Konçınalar." Hikâyeler. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 101. 12 x 17 boyunda, 160 sayfa, 4 lira.

● Necip ALSAN : "Çağımızı Hazırhyan Düşünce". Eylem ve Düşünce Açısından XIX. Yüzyıl. Varlık Faydalı Kitaplar : 69. 17 x 12 boyunda, 374 sayfa, 8 lira.

● Nikolay GOGOL - Nihâl Yalaza TALUY : "Araba". Üç Hikâyesi. Varlık Büyük Cep Kitapları : 263. 17 x 12 boyunda, 88 sayfa, 2 lira.

● Kemal KÖKTÜRK : "Üç Milli Bayram ve Şiirleri". 19 Mayıs, 23 Nisan, 29 Ekim için derlenen şiirler. Fatih Yayınevi, Arslanhane Cad. No. 20, Fatih - İstanbul. 23 x 16 boyunda, 48 sayfa, 150 kuruş.

● C. Virgil GHEORGHIU - Enver ESENKOVA : "Tuna Kurbanları". Roman. İsteme adresi: Posta K. 1175, Sirkeci - İstanbul, 20 x 14 boyunda, 108 sayfa, 5 lira.

● Suzanne PAIRAULT - Emine ESENKOVA : "Veronique Aile Ocağında". Roman. İsteme adresi : Posta K. 1175, Sirkeci - İstanbul, 20 x 14 boyunda, 184 sayfa, 10 lira.

● Therese ve J. MARSOUIN - Enver ESENKOVA ve Rukiye TUMEN : "Komünist Çinden Geliyoruz". Çin'in geçirdiği Kültür İhtilâli arefesinde çok heyecanlı aca - tatlı anılar. İsteme adresi : P. K. 1175, Sirkeci - İstanbul, 20 x 14 boyunda, 132 sayfa, 750 kuruş.

● Nâsır-ı HÜSREV - Ülker TARIKÂHYA : "Saadetname. Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı değerli kitaplardan biri de "Saadetname" dir. Bu kitabı, klasik İran Edebiyatının 11. yüzyılda yetiştirdiği şair Nâsır-ı Hüsrev yazmıştır. Dilimize, Meliha Tarikâhya çevirmiştir.

Nâsır-ı Hüsrev çok okumuş, pekçok memleketter gezmiş, birçok diller öğrenmiş, zamanının bütün ilimlerine vakıf olmuş bir bilgidir.

Saadetname 30 bölüm olup adları sıra ile şunlardır :

Tanrı'nın rızasına teslim olmak, iyilik, insanları incitmek, tahammül, bilgisizlik ve görgüsüz kimseler, dostluk, düşmanlık ve vefakârlık, tamah ve düşüklük, ihsan, başkalarını rahata kavuşturmak, başkalarının iyiliğini istemek, bilgili insanlarla münasebet kurmak, bilgisizle ilgiyi kesmek, işe başlamak ve işten çekilmek, bir toplulukta kendi yerini bilme, derişlerin fakre karşı şükretmeleri, muhakik salıklar, mukallit davacılar, anlaşacağın arkadaş ve vefakârlık, dostu ve düşmanı ayırt etmek, borç verip almak, kötü nefis ve tefecilik, sanat erbabı, çiftçiler, veliler, nobiller ve hakimlerin menkabeleri, utanma, akıl ve iman, tecerrüt, dünyanın vefasızlığı, melikleri ve emirleri kötülemek ve kanaat hakkında. Bu kitap Milli Eğitim Bakanlığı yayınevlerinde satılmaktadır.

Davet ve Kına Gecesi

Yazan : İshak ŞUNGUROĞLU

Davullar, dışarıda çalınmağa başlarken içeride de Saz takımı fasla başlardı. Saz takımı: Bir veya iki keman, bir kanun, bir Kılarnet, bir veya iki teften ibaretti. Son zamanlarda bu takıma Darbuka, Ut ve Cümbüşün de girmiş olduğumu gördük. Bu takımına bazan Elâzığdan Kemaneçi Kör Karo, Hamamcının Mustafa ve Hüseyin'den de Kanuncu Boğuş gibi sanatkarlar da getirtilir, bu suretle Saztakımı kadrosu genişletilirdi. Gece âlemlerinde, bilhassa Kına gecelerinde bu kadroya hariceten sesi gür ve güzel bazı okuyucular da davet edilir, âhenk ve coşkunluk artar ve ayyuka çıkardı. Meselâ: Başda Korukoğlu Şevki, Dabağ Muhiddin, İsmail ve Feyzi gibi (1). İşte dışarıda Davullar ve Zurnalar, içeride Saztakımları icraya âhenk ederlerken, Dügün davetlileri de kafiye kafiye gelmeğe başlardı.

Bu davetler şöyle olurdu: Dügünlere davet edilecek zevatın isimleri bir kaç gün evvelinden, büyük birkaç tabaka kâğıt üzerine yazılırdı. Birinci plânda: Harput'un büyük Alimleri.. Hükümet Erkânı.. Tüccarlar.. Köy Ağaları ve Beyleri.. Esnaf ve sonra da konukmuşu. Bu defter, yukarıda açıkladığımız gibi Dügünde İlâhi okumak üzere vazife alacak olan üç dört kişiye verilir ki, bunlara Harput'da "UHUCU" denilirdi (2). Bunlar defterler ellerinde kapı kapı, dükkân dükkân dolaşır, düğün sahibinin selâmlarını ve davetin gün ve saatini söyleyerek düğüne davet ederler ve bunlardan da bahşislerini alırlardı.

Davetliler, şu şekilde tertiplenen sofralara oturur, yemeklerini yerlerdi: Odanın bir başından öteki başına kadar bir ve sofralarda ise bir sağ ve bir sol tarafda olmak üzere iki sıra, yerlere, bembeyaz kar gibi Hasavanlar serilmistir. Genişlikleri iki, u-

zunlukları 4 - 5 metre olan bu Hasavanların her tarafına yumuşak şilteler, minderler konulmuştur. Bunların üstünde boydan boya ince Mabrum denilen bezlerden yapılmış 3 - 1 metre uzunluğunda işlemeli peşkirler.. ve bu peşkirlerin önünde tertemiz Cişir ve siyah Abanoz kaşıklar sıralanmıştır. Hasavanın üzerinde kalaylı pırl pırl büyük bakır tencereler içinde kızarmış kuzular.. Kaburgalar.. Pirinç veya bulgur tiritleri (etli pilâv).. Yaprak dolmaları.. tepsiyle baktavalar.. ve yine ufak kâselerde düğün zerdeleri ve pilâvlar.. İşte Harput'da bu gibi sofralara "SOMAT" denilir, hatta "Somat çekme" diye de kullanılırdı.

Yemeklerden sonra misafirler, diğer odalara alınarak kahveler, sigaralar, narğillerle iç ve ikram edilirlerdi. Bir kafiye gidince, sofralar derhal temizlenerek ikinci kafiye için yeniden tanzim edilirdi. 2. 3. ve 4. üncü kafiyele de bu suretle yedilip içirildikten sonra düğün evinden ayrılırlardı. Bu arada Saztakımı, durmadan dinlenmeden çalar ve misafirleri eğlendirirlerdi.

İşret kullananlar, ayrıca alkam yemeklerine davet edilir, bunlara da masalarda sofralar hazırlanır, yer içer, sohbet eder, eğlenirlerdi. Öyle bir an gelirdi ki, işret sofrasındaki davetliler, hep birden coşar, oyuna kalkarlardı. Bu eğlenceler, bazan yarı gecelere kadar devam ederdi. İşret edenler, çalgıcılara ayrı ayrı rakı ikram ettiklerinden ve bir taraftan da bahşis verdiklerinden onlar da neşelenir ve coşarlardı.

İçeride bu şekilde eğlenirken, dışarıda da davul - zurna sesleri mahalleyi çınlatmakta devam ederdi. Davulların önünde oyuncular çoğalır, halaylar, uçayıklar birbirini takip ederdi. Bilhassa köylerden getirtilen oyun-

(Yeni Ajans : 4251 - 70)

167

cular, o kadar meharretle oynarlardı ki, o sıra bütün düğün davetlileri, kadın erkek damlardan ve pencerelelerden bunları seyretmek için çıkarlardı. İsimlerini burada rahmetle anacağız: Tilenzîl köyünden İbrahim, Germillî Telo, Adedî hî Mehmet Ali gibi oyuncuları bu topraklar bir daha yetiştiremez. Bu suretle düğünlerin akşamları ve hele geceleri daha neşeli geçirdi. Bir taraftan Meşaleler yanar, bir taraftan havai fişekler gök yüzüne Helezoni ışıklar saçardı.

Kına geceleri, düğün günlerinin afeesinde, oğlan evinde erkekler. Kız evinde kadınlar tarafından yapıldı. Kına gecelerinde çalma, çarırma, oyun ve eğlence, diğer günlere nazaran daha şatafatlı, daha canlı ve üstün olurdu. Bu gecelere bilhassa gençler ve orta yaşlılar davet edilirdi. Davetliler evelden hazırlanmış olan sofalarda akşam yemeklerini yerler. İçlerinde işret edenler varsa başka başka odalara alınırlar. İçer, eğlenirlerdi. Düğün evinin kapısında bu gece daha çok kalabalık göze çarpar, iğne atsan yere düşmezdi. Davullar öyle coşmuştur ki, tarif edilemez. İçeride misafirler de önce saz takımlarının ahengi arasında neşe ve şarimiyetle eğlenmektedirler.

Belli saat gelip çatınca, evin veya konağın odalarında, salon ve sofalarında bulunan misafirler, önlerinde saz takımı olduğu halde kapının önüne çıkarlar. Alay şu suretle tertiplenirdi :

En önde Ehehicî (Münadî).. Arkasında beş on meşale taşıyıcılar.. Fişekçiler.. Kalın - kılıncılar.. Davul ve zurnalar.. Bunları takiben yine meşaleler.. İnce saz takımı.. Bunların arkasından misafirler. Güllüp söyleyerek, davullar, zurnalar, sazlar çalınarak, maya ve hoyratlar söylenerek büyük bir alay halinde düğün evinden hareket edileceği sıra, birbiri arkasından atılan havai fişekler, alayın hareketini her tarafa duyururdu.

Güveyi, daha uzak mahal-

lelerden birinde Sağdıçın veya başka bir dostun evinde bulundurulur. Yeni elbiselerini giymiş, tepeden tırnağa kadar süslenmiş. Ayağında Rügen ayakkapları.. Onun üstünde mavi veya lacivert çuhadan elifi bir salvar veya pantolon. Üzerinde aynı kumaştan uzun veya kısa bir çeket.. Çeketin altında ipekli yeri lî fabrika kumaşından renkli yelekler.. Sinek kaydırıran bir tras.. Başta dalfes.. Yanında aynı kılık ve kıyafette Sağdıç, alaya intizar etmektedirler. Alay bu evin önüne gelince, içlerinden bir

kaç kişi güveğinin bulunduğu eve girer ve beraberlerinde getirdikleri ipekli bohçayı açar, içinden iki tane sarmal ipek abayı çıkararak, birini güveye, diğerini de sağdıca giydirtirler ki, bu abalar, oğlanın babası tarafından o gece için güveye ve sağdıca hediyeler olarak gönderilmiştir.

(1) Bkz. "Harput Yollarında", III. cilt. sf. 86, Güzel Sesler bölümü.

(2) Uhuu = okuyucu, demektir. Çağırıcı, mânasına da gelir.

Sayın öğrenci; sizde bu ikramiyeyi kazanabilmek için Türkiye Vakıflar Bankasında en az vadeli ve 500 liralık bir hesap açtırınız.

Her ay 75 öğrenciye 2 sene müddet ile 250 Lira Burs

Türkiye Vakıflar Bankası

(Basın : 11492 - A - 20293 - 71)

Çoban Çocuk

Derliyen : Veysel ARSEVEN

Bundan yıllarca önce, uzak bir diyarda, bir çoban çocuk yaşıyordu. Zekâsı öylesine bir nam salmıştı ki, dört bir bucakta onu duymayan kalmamıştı. Ken dişine ne kadar zor sorular sorulsa, o hepsine de akıllıca ve kurnazca cevaplar verir, bundan ötürü de herkez ondan bahseder dururdu. Üzü, ülkenin kralına kadar duyulmuştu. Kral, bu çocuğun akıllara şaşkınlık veren cevaplarını duymuş, fakat kulağı ile dinlemedikçe buna inanmak istememişti. En son, emir verdi etrafındakilere :

— Tez bu çoban çocuğu huzuruma getiresiniz, ona bazı sorular da ben soracağım, dedi. Birkaç gün geçmemişti ki, çoban çocuk saraya getirildi, hemen kralın karşısına çıkarıldı. Kral :

— Şeytan gibi zeki olduğunı duydum, Sana üç soru soracağım. Eğer bu sorulardan üçüne de akıllıca cevaplar verecek olursan, seni öz çocuğum olarak sarayımda, yanımda büyüteceğim, ölünce de seni ülkenin kralı yapacağım. Yok, eğer umduğum gibi çıkmazsan, o zaman sana, bir yalancıya uygulanan cezayı uygulayacağım, der. Çoban çocuk :

— Sorularımız, buyurunuz olacak, sevgili kralım.

— Söyle bakayım bana, denizlerde kaç damla su

vardır, diye birinci sorusunu sorar kral.

— Efendim, diye sözü alır küçük çoban, Bundan kolayı ne var, sayarım damlaları. Ama, benim damlaları sayabilmem için, siz de ferman buyurun, denizlere akan bütün nehirlerin akışı durdurulsun.

Bu cevabı dikkat ve ilgi ile dinlemiş olan kral, ikinci sorusunu sorar.

— Peki, der, gökyüzünde ne kadar yıldız var?

— Bana kocaman bir kâğıtla bir iğne verirsiniz, bunun da cevabını veririm, der çoban çocuk.

Emir verilir, kocaman bir beyaz kâğıt serilir çocuğun önüne. Elindeki iğne ile başlar delikler açmaya kâğıt üzerinde. O kadar çok delik açar ki, bakanların gözü kararır. Sonra da :

— Sevgili kralım; gökyüzünde, bu kâğıdın üzerindeki delikler kadar yıldız vardır, sayımlar. Gerçekten de hiç kimse bu delikleri saymayı başaramamıyınca, kral, üçüncü ve en zor sorusunu sordu :

— Dünyanın sonu ne zaman gelecek?

Çoban çocuk bir nebze düşündükten sonra, buna da şöyle karşılık verdi :

— Buradan çok uzaklarda, Kafdağı dedikleri bir yerde, bin kulaç yüksekliğinde, bin kulaç eninde ve

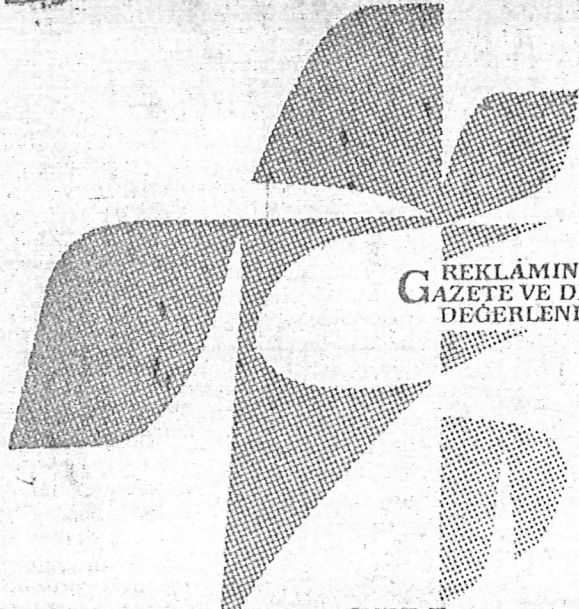
bin kulaç genişliğinde bir elmas tepe vardır. Her yüz yılda bir kere, bir kuş gelir, üzerine konar ve gagasını buraya sürtüp uçar gider. Ne zaman ki bu elmas tepeyi bu kuş, ortadan kaldırırsa, dünyanın sonu, o zaman gelecek, der. Bu cevaptan, hepsinden de ziyade hoşnut kalan kral :

— Sana sorduğum üç soruma da, gerçekten akıllıca cevaplar verdin. Kuvâğ duydum bundan. Sen, büyük bir ülkeyi yönetecek olanaklara sahip bir çocuksun, Bundan böyle sarayımda yaşayacak, öz evladım gibi ilgi göreceksin, benden sonra da ülkenin kralı sen olacaksın, diyecek, küçük çobanı bağrıma basar.

(Anlatının adı: Sallı Kara. Yaşı: 33. Nereli olduğu: Kırşehirlî. Alındığı tarih: 11.1.1954. Ne suretle alındığı: Hüseyin Dülger'in aracılığı ile).

(Folklor : 72)

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın : 10347 — 73)

Yıllık aboneliği : 12,
altı aylık aboneliği : 6
İhradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, c 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR.

170

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

EMNİYET SANDIĞI

(Basın : 11009 — 74)

1967 Yılına
ilk çekilişinde

BİR DEFADA

MİLYON

LİRA
LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
ÇOK ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ

Apartment daireleri, kaliteli malzeme
kullanılarak, en temiz işçilikle özel
surette inşa edilmiş kaloriferli parka
ve marjey deşemeli tam kontrolü
ideal birer aile yuvasıdır.

Paranızı güven, yuvanızda huzur

AKBANK

(Folklor : 75)

FLORÜRLÜ DİŞ MACUNU

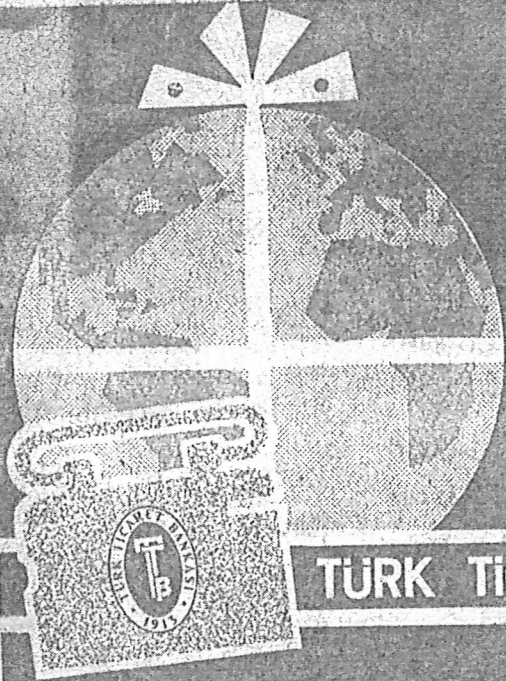

ipana
fluorid
DİŞ MACUNU

DİŞ MINELERİNİ SERTLEŞTİRİR, ÇÜRÜMELERİ ÖNLER!

(Radar R. 437 — 76)

171

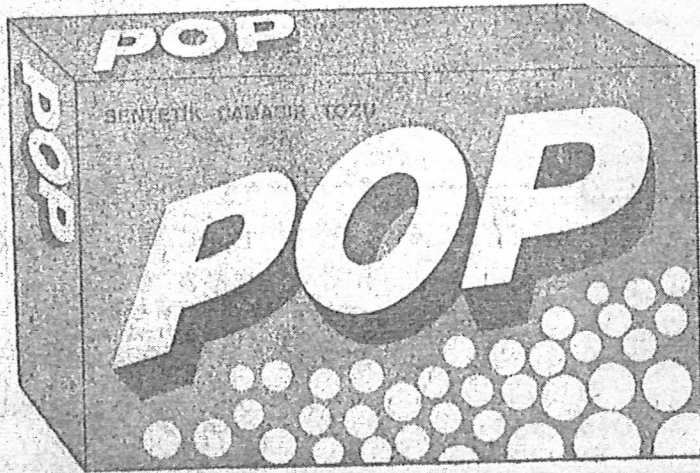

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de
TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

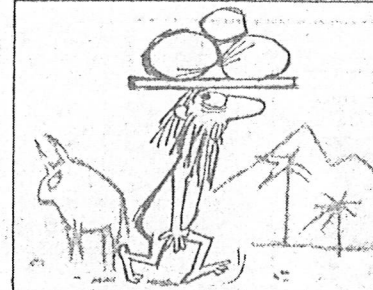
KÜLTÜR YAYIN 9

(Folklor : 77)

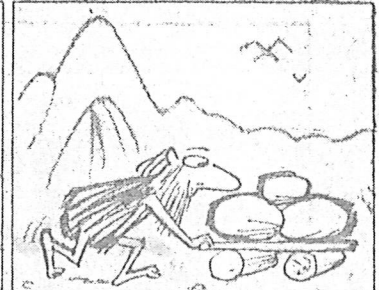

172

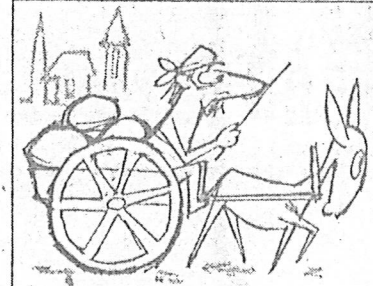
(Yeni Ajans : 4252 — 78)

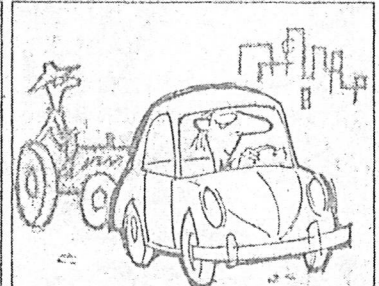
Taşıma ve nokiyal ilk çağdan beri bir problemi

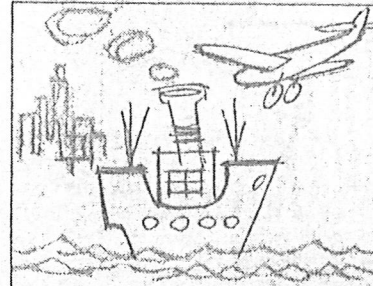
İnsanoğlu bu işin kolayına bulmak için uğraştı

İlk iş olarak tekerleği keşfetti ve biraz rahattadı.

Sobra petrol bulundu motorlu vasıtalar sokakları doldurdu

Petrol her türlü nakil vasıtalarına hayal vermişti

Bugün BP, sizlere
petrol âleminde
en iyi şekilde
hizmet için çalışıyor

ELKİŞİ GÖRÜŞÜMÜZ • 41-40-01

(Basın Organizasyon : 67297 — 79)

173

1967 YILINDA
15
milyon

HER YERDE HER ZAMAN
**ZİRAAT
BANKASI**

(Basın : 20133 — A — 10362 — 80)

174

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

TEMMUZ 1967

İÇİNDEKİLER :

- Tekirdağ Yer Adları : İçdebağları ve Gölelik Aydın OY
Ölümü Dolayısıyla Herman Harold Kreider İhsan HINÇER
Karaözü Köyünde Düğün ve Güreş Adetleri (2) Kemal İŞIKLIOĞLU
Bucak İçesinde Askerlik Dönüşü Sener YÜCE
Bir Hıristiyan Adetinin Gaziantep'te Eklisi C. Cahit GÜZELBEY
Yusufoğlu Doğum - Çocuk Üstüne Gelenekler İnançlar (Son) . . . M. A. ÖZDER
Meleklerin Baktığı Cocuğa Alt Ninniler Hakkında Ljuba SİMİÇ
Halk Tedavi Usulleri : Deriye Çekme Nevzat GÖZAYDIN
Kırşehir'den Masallar : Üç Talipten Hangisi Veysel ARSEVEN
X. Cildin İndeksi (Yazar Adlarına Göre) T. F. A.
VI. — X. Ciltlerin İndeksi (Konulara Göre) T. F. A.

18. Yılıımızı Doldurduk — 10. Cildimiz Sona Erdi

SAYI : 216

KURUŞ : 100

175
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ